

ELGFORVALTNINGEN I OPPLAND 1991-95	Rapportnr.: 14/96
	Dato: 29.11.96
Forfatter: Harald Klæbo	Faggruppe: Naturforvaltning
Prosjektansvarlig: Geir Vagstein	Område: Oppland
Finansiering: Viltfondet, Miljøvern avdelingen	Antall sider: 59 + vedlegg
Emneord: Hjorteviltforvaltning - Elg	ISSN-nummer: 0801-8367
<p>Sammendrag:</p> <p>Rapporten er en oppfølging av DN-rapport 1995/1 «Hjortevilt mot år 2000» og omhandler elgforvaltningen i fylket med vekt på perioden 1991-95. Rapporten baserer seg på sett elgregistreringer, fellingsstatistikk og svar fra en spørreundersøkelse gjort ved kommunene i Oppland i 1996. Rapporten har som mål å tilveiebringe data, samle forutsetninger og gi råd til den regionale elgforvaltningen og sammenholde dette med fastsatte nasjonale miljømål.</p> <p>Utfordringen for elgforvaltningen i Oppland ligger i å redusere og stabilisere elgbestandene slik at produktiviteten i stammene holdes på et høyt nivå. En del kommuner har i dag langt på vei greid dette, mens flere ennå har mye å gå på i forhold til å nå dette målet. Det er fremdeles betydelige beiteskader i en del områder i fylket.</p> <p>Når mange kommuner forvalter stammer på retur, må en være mer bevisst nå enn hva en har vært tidligere på alders- og kjønns sammensetningen av det en lar inngå i produksjonsbestanden etter jakt. Det er fremdeles mange kommuner som skyter for liten andel kalv. Elg - Skog - Samfunn-prosjektets tilrådinger må sterkere legges til grunn for forvaltningen i alle kommuner i Oppland. I flere kommuner har rettighetshaverne en jobb å gjøre på organiseringssiden for å kunne si at valdene er store nok for driftsplansamarbeid. Et fyldigere sammendrag er gitt på s. 5 i rapporten.</p>	
Referanse: Klæbo, Harald (1996). Elgforvaltningen i Oppland 1991-95. Rapport nr. 14/96, 59 s. + vedlegg	

Fylkesmannen i Oppland
Miljøvern avdelingen

Statens Hus, Storgata 170, 2600 LILLEHAMMER
 Tlf. 61 26 60 51, Telefax 61 26 61 67

FORORD

Denne rapporten om forvaltningen av elg i Oppland er en oppfølging av rapporten om samme tema fra 1991 og er ment som et hjelpemiddel for kommunene i deres elgforvaltning.

Hjorteviltforvaltningen er inne i en omleggingsfase når det gjelder funksjonsfordeling. DN-rapport 1995-1, "Forvaltning av hjortevilt mot år 2000", er en handlingsplan som skisserer de endringer som bør skje innen hjorteviltforvaltningen. Handlingsplanen er utarbeidet av et bredt sammensatt utvalg med representanter fra de mest berørte forvaltningsorganer og organisasjoner, herunder kommuner og rettighetshavere. Det påpekes i handlingsplanen at det er en overordnet målsetning for den statlige naturforvaltning i økende grad å legge til rette for en effektiv og rasjonell fordeling av myndighet og oppgaver mellom de ulike forvaltningsnivåer. Det heter bl.a.: «Organisasjonene og kommunene bør også styrke sin innsats og påta seg et mer selvstendig ansvar for generell veiledning og informasjon om hjortevilt og hjorteviltforvaltning. Disse funksjonsendringene vil bidra til at Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmennene kan utvikle og legge mer vekt på sine mer ønskede strategiske roller som politikkformidlere, premissleverandører og miljørevisorer.»

Rapporten er skrevet av Harald Klæbo.

Lillehammer 29.11 1996

Per Svardal
Fylkesmiljøvernssjef

Geir Vagstein
Seksjonsleder

INNHOOLD

SAMMENDRAG	5
1. INNLEDNING	7
2. LITT ELGØKOLOGI	9
2.1 Økologisk bæreevne	9
2.2 Produktivitet	10
2.3 Viktige biologiske grunnlagsdata for den lokale elgforvaltningen	11
3. BESTANDSSTATUS	13
3.1 Felt elg	13
Fellingsprosent	14
Oppsummering	15
3.2 Kjønn- og aldersfordeling	16
Generell tilråding	16
Situasjonen i Oppland	16
Produktivitet	20
Vektutvikling	20
Oppsummering	21
4. BEITESKADESITUASJONEN	22
4.1 Skader på skog	22
Trekkregistreringer til og fra Murudalen	23
4.2 Skader på innmark	25
Oppsummering	25
5. FORVALTNINGSMÅL FOR ELGSTAMMEN	26
6. ORGANISERING AV ELGFORVALTNINGEN	27
6.1 Økt samarbeid - nye virkemidler	27
6.2 Valdstorelse og driftsplansamarbeid	27
Bruken av vektgrense	29
Oppsummering	30
7. SPØRRERUNDEN TIL KOMMUNENE - KOMMUNEVIS OVERSIKT ...	31
Lillehammer	33
Gjøvik	34
Dovre	35
Lesja	36
Skjåk	37
Lom	38
Vågå	39
Nord-Fron	40
Sel	41

Sør-Fron	42
Ringebu	43
Øyer	44
Gausdal	45
Østre Toten	46
Vestre Toten	47
Jevnaker	48
Lunner	49
Gran	50
Søndre Land	51
Nordre Land	52
Sør-Aurdal	53
Etnedal	54
Nord-Aurdal	55
Vestre Slidre	56
Øystre Slidre	57
Vang	58

8. LITTERATUR 59

Vedlegg 1: Spørreskjema til kommunene

SAMMENDRAG

1. Utfordringen i Oppland ligger ikke lenger i å produsere mere elg, men å redusere og stabilisere stammen på en slik måte at produksjonen i den stammen man ønsker å ha, holdes på et høyt nivå. Forvaltningen fremover må ta hensyn til at det mange steder fortsatt er for mye elg, mens det andre steder har vært en betydelig bestandsreduksjon. Å fastsette kvoter som fanger opp disse lokale forskjellene, og som samtidig ikke legger opp til en ny bestandsvekst, er en stor utfordring for den lokale viltforvaltning.
2. Veksten i elgstammen har nådd toppen og data fra en del områder indikerer at den er på veg ned. Alle data indikerer at flere av kommunene i Valdres og Hadelandsregionen fremdeles har mye elg og mer enn det som kan regnes som bærekraftig på sikt. Dette gjelder både ut fra hensynet til å bevare høy og stabil produktivitet i elgstammen i framtida og hva som kan regnes som akseptable beiteskader på skog. Det bør fortsatt tildeles høye kvoter spesielt i disse områdene.
3. Det er fortsatt betydelige beiteskader på skog i Oppland. De sterkest berørte områdene er i de sør/vestlige deler av fylket og Murudalsområdet i Nord-Fron og Sel. Det er behov for ytterligere tiltak for å få bestandene til å balansere med beitegrunnet og tålegrensene for beiteskader på skog.
4. Kommunal viltforvaltning må være langt mer bevisst enn tidligere på kjønns- og alderssammensetningen i det en tar ut i jakt og det som en lar inngå i produksjonsbestanden for å forhindre en uheldig kjønns- og alderssammensetning på litt sikt. Dette er mye viktigere nå når vi forvalter bestander som er på retur, enn før når bestanden hele tida var i vekst.

I flere områder bør det felles en større andel kalv både for å bevare produktiviteten på sikt, og for å forhindre utilsiktede effekter av endrede kjønnsforhold i bestanden. En beskatning av åring framfor kalv må derfor ikke overdrives.

For områder med bestander som er i nedgang og der det er ønske om å stabilisere bestandene, må en i større grad styre avskytingen mot kalv og ungdyr.

5. «Elg - Skog - samfunn»-prosjektets tilrådinger må i større grad bli lagt til grunn for forvaltningen i kommunene i Oppland (fra «Hjortevilt mot år 2000»): «Det bør i de fleste tilfellene bør være 12-16% eldre ku og 45-60% kalv og ungdyr i avskytingen for å sikre mest mulig stabil bestandsutvikling. Mye taler imidlertid for at andelen av kalv og ungdyr bør være høyere enn dette for å unngå oksemangel i bestanden på lengre sikt. Det er også viktig at det er en rimelig fordeling mellom gruppene kalv og ungdyr for å unngå skeive kjønnsforhold og ustabile bestander. Som en grunnregel for stabile bestander tilråes det derfor at det felles 12-16% voksne kyr og at de øvrige kjønns- og aldersgrupper skytes i samme forhold som de forekommer i den levende bestand»

6. I flere kommuner har rettighetshaverne en jobb og gjøre på organiseringssiden før en kan si at valdene er store nok for driftsplansamarbeid. Det er viktig at driftsplanene utarbeides slik at rettighetshaverne føler et eierforhold driftsplanene og til gjennomføringen av dem.
7. Fylkesmannen vil tilrå at det utarbeides driftsplaner der valdstrukturen gjør det hensiktsmessig. Vi vil ikke tilrå flerårige avskytningsavtaler.

1. INNLEDNING

Bestandene av våre 4 hjorteviltarter har i løpet av de siste 20-30 årene utviklet seg til å bli en utmarksressurs av svært stor betydning både for næringsmessig utnytting og rekreasjon og naturopplevelse. Av disse står jakt på elg i en særstilling med en årlig avkastning på 6000 tonn kjøtt årlig på landsbasis. Så lenge sunnhetstilstanden er god og bestandene holdes i balanse med næringsgrunnet er dette bærekraftig produksjon av kjøtt.

Handlingsplanen «Hjortevilt mot år 2000» (DN-rapport 1995-1) fastsetter målsettinger og gir tilrådinger for norsk hjorteviltforvaltning de kommende år. Rapporten konkluderer med at den offentlige forvaltning og rettighetshavere framover står ovenfor store utfordringer i elgforvaltningen. Etter en lengre periode med sterk vekst i elgstammene, er målet nå å stabilisere bestandene av elg på et langsiktig økologisk forsvarlig nivå.

Fylkesmannen i Oppland har i denne viktige fasen gjort en oppsummering av elgforvaltningen i fylket med vekt på perioden 1991-95. Et mål med rapporten er å tilveiebringe data, samle forutsetninger og gi råd til den kommunale og regionale elgforvaltningen og sammenholde dette med fastsatte nasjonale målsettinger i DN's handlingsplan. På bakgrunn av rapporten utgitt i 1991, er det nå gjennomført en ny spørreundersøkelse overfor kommunene. Denne rapporten bygger i hovedsak på svarene fra denne undersøkelsen, data fra de siste års jakt, de føringer som er gitt gjennom forskrift og den nye handlingsplanen.

Også Oppland har hatt mer elg enn mange før har trodd og produktiviteten i stammene har vært høyere enn mange tidligere har vært klar over. Avskytningen i deler av fylket har ikke vært stor nok sett i forhold til beitegrunnlag og skader på skog. Sett på bakgrunn av de målsettinger og tilrådinger Handlingsplanen skisserer og spørreundersøkelsen ved kommunene, kan man kort oppsummere utfordringene i elgforvaltningen i Oppland til å dreie seg om følgende:

Elgbestandene i fylket har i de siste 20-30 årene vært i sterk vekst. Flere lokale bestander har vært og er større enn det som kan ansees som bærekraftig på sikt. Det er en stor forvaltningsmessig utfordring å redusere og stabilisere elgstammene rundt et ønsket nivå samtidig som produktiviteten i stammen opprettholdes (jf viltlovens § 1). Det må legges opp til en mest mulig stabil avkastning med en forsvarlig kjønns- og aldersstruktur i de lokale elgbestander. Elgbestandene skal gjennom dette legge grunnlaget for en sunn økonomisk og rekreasjonsmessig utnytting.

Det at vi nå må få en reduksjon og stabilisering av bestandene innebærer en ny situasjon for jegere og forvaltning. Tidligere har skeive uttak de enkelte år lett kunne kompenseres de neste år fordi bestanden hele tiden var i vekst. I en situasjon med reduksjon av bestander vil et feil uttak ha større konsekvenser for bestandsutviklingen enn i oppbyggingsfasen. En stabilisering av bestandene tilsier også at avskytningen må skje uten at en endrer stammens naturlige sammensetning som på sikt kan føre til redusert produktivitet i stammen. Disse forhold gjør at kommunen må være ekstra bevisste den avskytningsstrategi man nå velger lokalt.

Tilpasning mellom beitegrunnlag og elgstammens størrelse skjer gjennom regulær avskytning. Uttaket må derfor sees i sammenheng over større regioner fordi elgen i jakttiden ofte oppholder seg i helt andre områder enn om vinteren. Dette kan kun oppnås gjennom at elgstammen forvaltes samlet som en biologisk enhet over større regioner, uavhengig av kommune- og fylkesgrenser. I Oppland representerer samarbeidet i Dokksfløy elgregion et godt eksempel på hvordan elgstammen kan forvaltes på tvers av kommunegrensene. Erfaringene høstet her bør også kunne overføres til andre deler av fylket.

2. LITT ELGØKOLOGI

Handlingsplanen «Forvaltning av hjortevilt mot år 2000» slår fast: «Bestandsstørrelsen bør tilpasses slik at dyra har en god kondisjon og vitalitet, og dette skal ha klar prioritet framfor å legge bestandsstørrelsen nærmere opp mot den teoretiske bæreevne for å oppnå en (kortsiktig) maksimalisering av antall årlige jaktbare dyr i bestanden». For å imøtekomme denne målsettingen kan det være nyttig å se på noen økologiske sammenhenger som ligger til grunn for elgforvaltningen.

2.1 Økologisk bæreevne - «under bærenivå-effekt»

Fig 1 viser hvordan veksten i en dyrebestand kan utvikle seg (etter Elg - Skog - Samfunn 1992). Kurven beskriver hvordan en liten gruppe elg som settes ut i et nytt leveområde uten elg fra før, vil øke i antall. I starten vil bestanden øke stadig raskere, men så vil det bli mer konkurranse om maten slik at tilveksten går saktere. Til slutt vil stammen tilpasse seg et konstant nivå, der det er like mange som dør som det fødes hvert år. Dette er den økologiske bæreevnen til området, mao den tetthet hvor bestandsstørrelsen er konstant. I praksis vil denne bestandstettheten variere mellom år som følge av f eks klimaforholdene. Denne situasjonen er karakterisert ved lave slaktevekter, høy kalvedødelighet, liten produksjon og høyt beitepress.

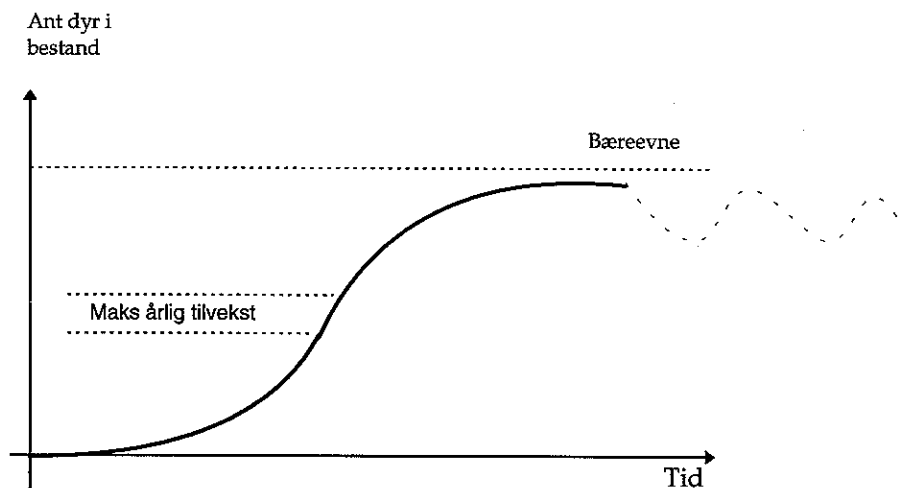

Fig 1. Figuren viser forenklet hvordan en elgbestand kan utvikle seg. Ved et bestemt bestandsnivå er nettotilveksten i bestanden den størst mulige. Dersom elgbestanden holdes konstant på dette nivået vil vi oppnå den maksimale varige avkastningen av elgkjøtt fra arealet. Ved en bestandsstørrelse nærmere den økologiske bæreevne vil den årlige tilveksten bli mindre. Avkastningen på kort sikt kan bli større, men den langsiktige vil bli mindre (Etter ESS 1992).

I dag tar vi ut et stort antall dyr ved jakt, og derfor skulle en slik situasjon som beskrevet ovenfor aldri inntreffe. Men dersom vi ved jakt ikke tar ut hele tilveksten og tillater at bestanden stadig vokser, vil vi over tid bevege oss mot en slik situasjon hvor produksjonen er minimal og beiteslitasjen, særlig på vinterbeitene, er høy. Målet må bli å holde bestanden nede på et nivå hvor konkurransen om beitene ikke er for høy samtidig som vi oppnår en bestand med dyr av høy kvalitet som gir høy

kalvetilvekst. En bestand mindre enn den maksimale vil altså gi bedre netto kalvetilvekst og også høyere avkastning på sikt.

Elgstammen i deler av Oppland har i de seinere år vært større og mer produktiv enn mange har vært klar over. Bestandene har her vært i øvre deler av vekstkurven gjengitt i fig 1. I en del områder har vi hatt og har fremdeles betydelige beiteskader, der særlig vinterbeitene i enkelte områder er for hardt belastet. Sett elg-tallene indikerer at produksjonen er avtagende samtidig som åringsvektene minker og er på et generelt lavt nivå.

Et bestandsnivå mindre enn det maksimale vil foruten å gi høyere produksjon også gi tid til å tilpasse bestandsstørrelsen til beiteressursene dersom vekstraten i bestanden endres. Dette vil samtidig medvirke til å unngå at underbeskatning i en periode skal gi langvarig reduksjon av beiteproduksjonen. Vi får med andre ord økte muligheter til å tilpasse bestanden etter beitegrunnet. Forvaltningen blir mer robust og stammen vil bedre tåle f.eks. uforutsette klimatiske hendelser.

Når vi snakker om produksjon av elg og økologisk bæreevne er det også viktig å se på den skade som elgstammene påfører skogen. I betraktningene rundt riktig bestandsnivå må det også legges inn hva som er *tålegrensen* for skader på skog. Tålegrensen vil i mange tilfeller ligge langt lavere enn den økologiske bæreevne for området. Dette fordi vi også har som målsetting å drive et regningssvarende skogbruk på våre arealer. Nivået for hva som er tålegrense kan nok være gjenstand for diskusjon. I denne diskusjonen må grunneier som skogeier og jaktrettshaver ha en sentral plass. Det er viktig at gjennom organisering og diskusjon får en fellesoppfatning av bestandsstørrelse og skadeomfang. Eventuelle skader på skog forårsaket av elg må veies opp mot de økonomiske og andre verdier som elg representerer. I områder hvor det står lite elg i jakttid vil det ofte være lavere grense for hva en vil akseptere av beiteskader. Det er likevel klart at elgstammene i deler av fylket er over tålegrensen flere steder (mer om dette i kap 4).

2.2 Produktivitet

Ulike former for avskyting påvirker vekstmulighetene til elgstammen. Ved retta avskyting endrer vi produktiviteten i bestanden ved å øke andelen av produktive kuer. Sammensetningen av vinterbestanden er avgjørende for tilveksten neste sommer og dermed avkastningen påfølgende jakt. Sentralt i retta avskyting vil da være å ta vare på de mest produktive kuene i bestanden. Tab 1. viser hvordan produktiviteten hos elgkuer endres med økende alder.

Tab 1. Fruktbarhet hos elgkuer ved ulik alder (Haagenrud og Lørdal 1978)

Alder	Prosent med foster	Prosent med to foster
1	0	
2	40	10
3	75	
4	90	35-40
5-9	92	
10-15	85	
16-20	75	25

Tabellen viser at produktiviteten hos elgkuer er høyest på kyr i alderen 4-15 år. Undersøkelsen er hentet fra elgstammer i Hedmark i rask vekst på 70-tallet. Produktiviteten i stammene i dagens situasjon med utflating av veksten vil være lavere. NINAs undersøkelse i Oppland viser en generelt lavere produktivitet, men forholdene mellom aldersgruppene vil være omtrent det samme. Dette forteller oss at det ikke er tilfeldig for elgbestandens avkastning hvilke produksjonsdyr vi velger å la inngå i vinterstammen. En for hard avskytning på eldre og store kyr tar bort «bærebjelken» for produksjonen i stammen, og erstatte disse med yngre kyr gir lavere og mer ustabil resultat. Ved reduksjonsavskytning eller stabilisering av bestander vil det derfor være svært viktig å sørge for at andel eldre kyr ikke utgjør en for stor del av det totale uttaket. Forskningsprosjektet «Elg - Skog - Samfunn» (ESS) tilrår at variasjoner i beskatningstrykket bør skje gjennom endringer i bestandstørrelsen og bare i begrenset grad mot endring av mot endring av struktur i stammen.

2.3 Viktige biologiske grunnlagsdata for den lokale elgforvaltningen

For rettighetshavere og den lokale viltforvaltningen vil det være viktig å skaffe seg det nødvendige grunnlag og kjennskap til elgstammen før årlige kvoter gis og andre forvaltningstiltak iverksettes. Kunnskapsgrunnlaget bør omfatte:

Trekkforhold - kommunen bør skaffe seg en oversikt over de sesongmessige vandringer som elgen foretar i kommunen og til og fra tilgrensende kommuner. Trekkteillinger kan med fordel gjøres om våren og utføres i samarbeid med tilgrensende kommuner.

Sett elg - Takseringsmetoden er relativ, men er ansett for å gi et godt bilde av utviklingstrendene mht tetthet, kalveproduksjon og kjønnsfordeling i den levende bestand. Det er viktig at registreringen gjennomføres på samme måte fra år til år og at det ikke skjer store endringer i jaktformer og avskytningspolitikk. Det må også vises varsomhet med sammenligning av data fra områder der disse forholdene kan

være forskjellige. Det anbefales å gå sammen med områder/kommuner med felles trekkelg å sammenholde sett elg-verdiene for bedre resultater.

Vektutvikling - Vektutvikling i tidlige faser av livet kan forplante seg til de påfølgende år. Vi vet også at det er nøye sammenheng mellom et dyrs kroppsvekt/kondisjon og reproduksjonspotensiale. Dyr som har hatt gode oppvekstvilkår viser seg å bevare en høy produktivitet videre ut levetiden. Dette betyr at noen årganger bidrar sterkere enn andre til tilvekst i stammen og kan være en viktig faktor å ta hensyn til ved kvotetildeling. Slaktevekt av åringer gir derfor gode grunnlagsdata for å vurdere reproduksjonspotensialet til dyrene som rekrutteres til stammen de enkelte år.

Beitetakseringer - I ESS-programmet ble det utviklet standard metodikk for områdetakster av beitebelastning og skogskader pga elg (se Sæther, Solbraa, Sødal, Hjeljord 1992, Elg -Skog - Samfunn, NINA forskningsrapport 28). Den standardiserte metoden for taksering av beitebelastning og skogskader forvoldt av elg bør taes i mer aktivt og rutinemessig bruk, særlig i vinterbeiteområdene til langtrekkende bestander. Resultatene fra slike takster vil være en viktig del av beslutningsgrunnlaget for å kunne bestemme ønsket bestandstørrelse og fordele beskatningstrykket riktig innenfor den region elgstammen bruker gjennom året. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på tidsaspektet ved slike skadetakster, slik at en ikke bruker akkumulerte skader fra flere år til å trekke raske slutninger om den aktuelle bestandstørrelsen. Det må også gjøres oppmerksom på at beiteskader ikke nødvendigvis er det samme som beitebelastning. Beiteskader må først brukes når elgens beitetrykk reduserer muligheten for å få opp gjenvekst for å få fullgod skogproduksjon på arealet. Dersom beiting av elg reduserer treantallet i et bestand, men at dette likevel er godt over det antall trær en ønsker skal stå igjen etter f eks en avstandsregulering, kan dette vanskelig karakteriseres som skade.

3. BESTANDSTATUS

3.1 Felt elg

I 1990 ble det felt 2567 elger i Oppland. Dette steg videre til 3772 felte elg i 1993. De to siste årene har fellingstallene vært avtagende for første gang siden retta avskytning ble innført i 1971. I 1995 ble det felt 3288 elg (fig 2).

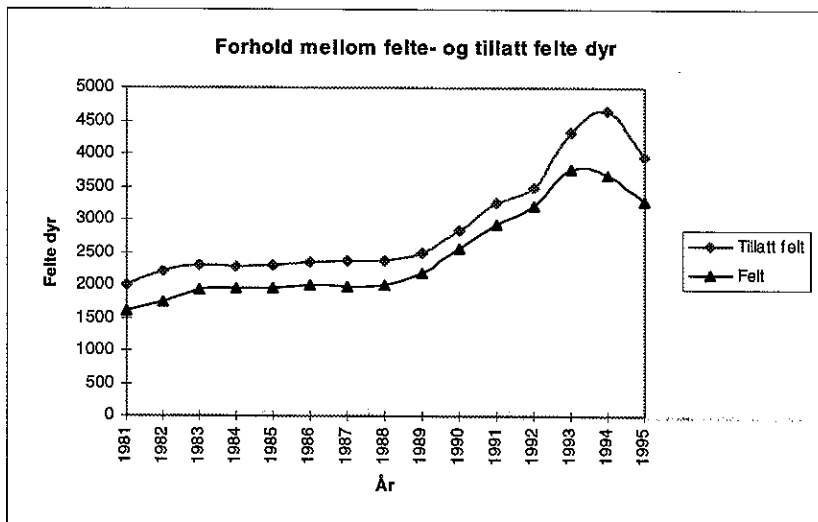

Fig 2. Nivå og utvikling av tildeling av fellingstillatelser og avskytning i tidsrommet 1981-95.

Ser vi på fellingsprosenten i 1994 og -95 er den lavere enn foregående år. Til tross for en økning i tildelte dyr både i 1993 og 94 var fellingstallene avtagende. I 1995 var fellingsandelen klart lavere enn tildelte dyr selv om denne var betraktelig redusert i forhold til foregående år. Utviklingen i avskytningen i Oppland indikerer at vi har hatt en nedgang i bestandene i store deler av fylket.

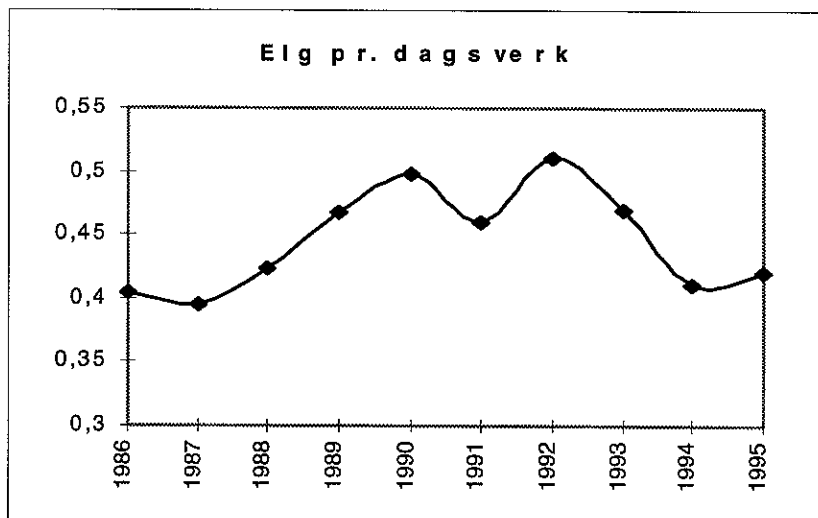

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-registreringer i Oppland 1986-95.

I enkelte områder holder rettighetshaverne tilbake en del av kvoten til senere fordeling. Det hender at denne kvoten ikke deles ut som følge av at man anser stammen som for liten. Dette gir utslag på fellingsprosenten og er et moment kommunene må være oppmerksomme på når de vurderer stammestørrelse og senere års uttak.

Ser vi på sett elg-registreringene så viser også de en fallende tendens fra 1992 til 95 fylket sett under ett (fig 3). Sammenholder vi dette med kommunenes egne vurderinger av elgstammens utvikling fra spørreundersøkelsen, viser denne at mot 1 kommune i 1990 melder 12 i 1995 om minkende bestander. 4 kommuner rapporterer i 1995 om økende elgstammer mens 10 svarer den er stabil (fig 4).

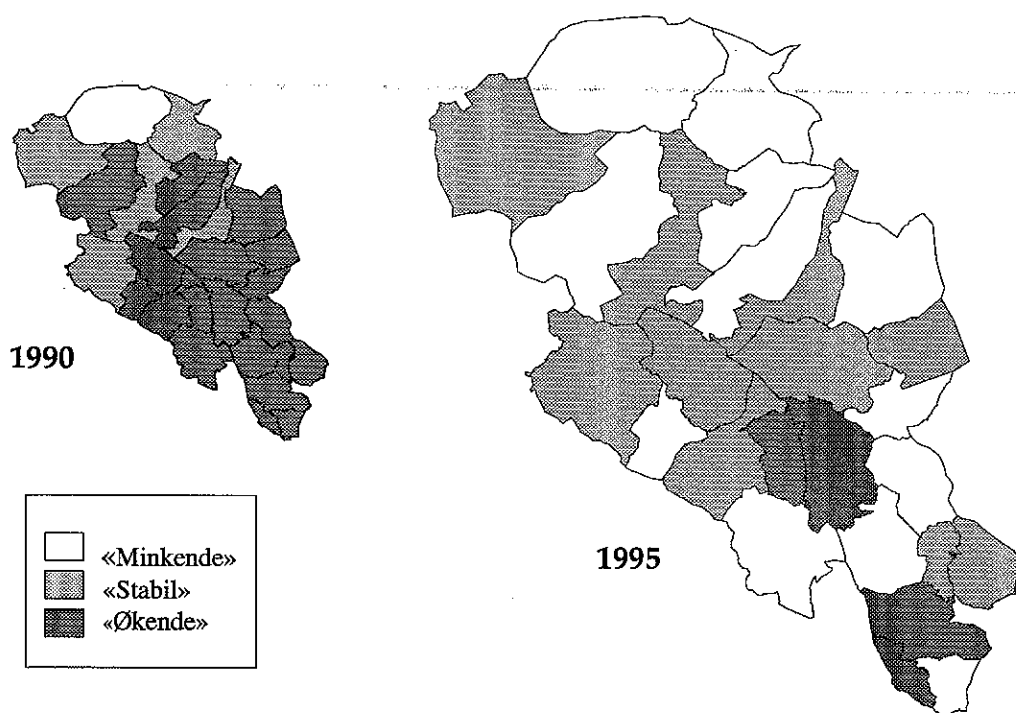
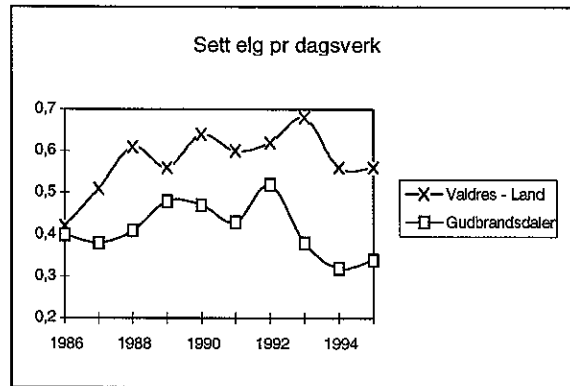
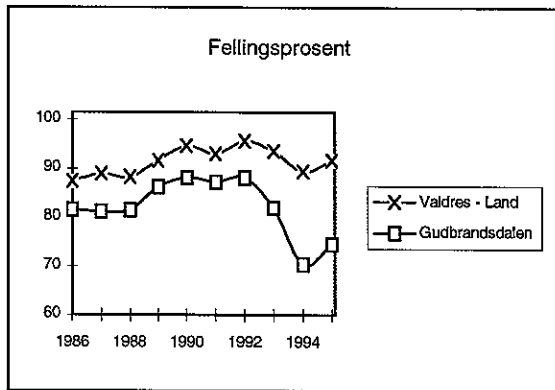

Fig 4. Kommunenes egne vurderinger av elgstammens utvikling i 1990 og i 1995.

Fellingsprosent

«Vestoppland» med Valdres- og Landkommunene har i tida før og i 1995 en høy fellingsprosent (se fig 5 a og b). «Østopppland» fra Gjøvik til Sel har hatt en lavere fellingsprosent. Sett elg-registreringene ligger også betydelig høyere i Valdres og Landkommunene enn i Gudbrandsdalen.

(a)

(b)

Fig 5. Fellingsprosent (a) og sett elg pr dagsverk i gj.snitt (b) i deler av Gudbrandsdalen (Gjøvik, Lillehammer, Gausdal, Øyer, Ringebu, Sør-Fron, Nord-Fron, Sel) og deler av Valdres/Land (Søndre Land, Nordre Land, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Etnedal, Vestre Slidre, Østre Slidre).

Det synes som om elgbestandene spesielt i Valdres og sørlige deler av fylket fremdeles ligger på et for høyt nivå. Dette samsvarer for en stor del med de opplysninger vi har for beiteskadesituasjonen på skog for fylket (kap 4). Bestandsnivået i en del kommuner i sør og vest er trolig fortsatt så høyt at det ikke kan ansees som bærekraftig på sikt.

Oppsummering: Det foreligger sterke indikasjoner på at elgstammen har nådd toppen og mange steder og er på veg ned. Dette har også vært målet. Sett elg, fellingsstatistikk, beiteskader på skog og kommunenes egne vurderinger indikerer at flere av kommunene i Valdres og Hadelandsregionen fremdeles har mye elg og mer enn det som kan regnes som bærekraftig på sikt. Dette gjelder både ut fra hensynet til å bevare høy og stabil produktivitet i elgstammen i framtida og hva som kan regnes som akseptable beiteskader på skog.

3.2 Kjønn- og aldersfordeling

Generell tilråding

Forskningsprosjektet «Elg - Skog - Samfunn» tilrår at variasjoner i beskatningstrykket bør skje gjennom endringer i bestandstørrelsen og bare i begrenset grad mot endring av mot endring av struktur i stammen.

Elg-skog-samfunn prosjektets (ESS) simuleringer viser videre at det i de fleste tilfellene bør være 12-16% eldre ku og 45-60% kalv og ungdyr i avskytingen for å sikre mest mulig stabil bestandsutvikling. Mye taler imidlertid for at andelen av kalv og ungdyr bør være høyere enn dette for å unngå oksemangel i bestanden på lengre sikt. Det er også viktig at det er en rimelig fordeling mellom gruppene kalv og ungdyr for å unngå skeive kjønnsforhold og ustabile bestander. Som en grunnregel for stabile bestander tilrås det derfor at det felles 12-16% voksne kyr og at de øvrige kjønns- og aldersgrupper skytes i samme forhold som de forekommer i den levende bestand. Prinsippet om å skyte tvers igjennom stammen må selvsagt fravikes dersom det er snakk om å rette opp en ubalansert kjønns- og alderstruktur som er et resultat av tidligere beskatning.

Situasjonen i Oppland

Fordelingen av felt elg på alder og kjønn for fylket viser at ungdyr/kalv-gruppen utgjør en stadig større del av det totale uttaket. I 1995 var kalve- og ungdyrandelen på til sammen 58% og er det høyeste oppnådde til nå. Det ser ut til at vi i Oppland fortsetter med å ha en forholdsvis høy avskyting på ku med et uttak på litt i underkant av 20% de siste årene.

Siden 1990 har den største endringen ligget i den reduserte andelen av okser. I 1995 var denne nede i 23% som er laveste andel til nå. Likevel forsetter ku/okse forholdet i sett elg å stige. Dette kan tyde på at ungdyrgruppen flere steder utgjøres i for stor grad av hanndyr som følge av at det er lettere å skille 1 ½-års okse ut fra bestanden.

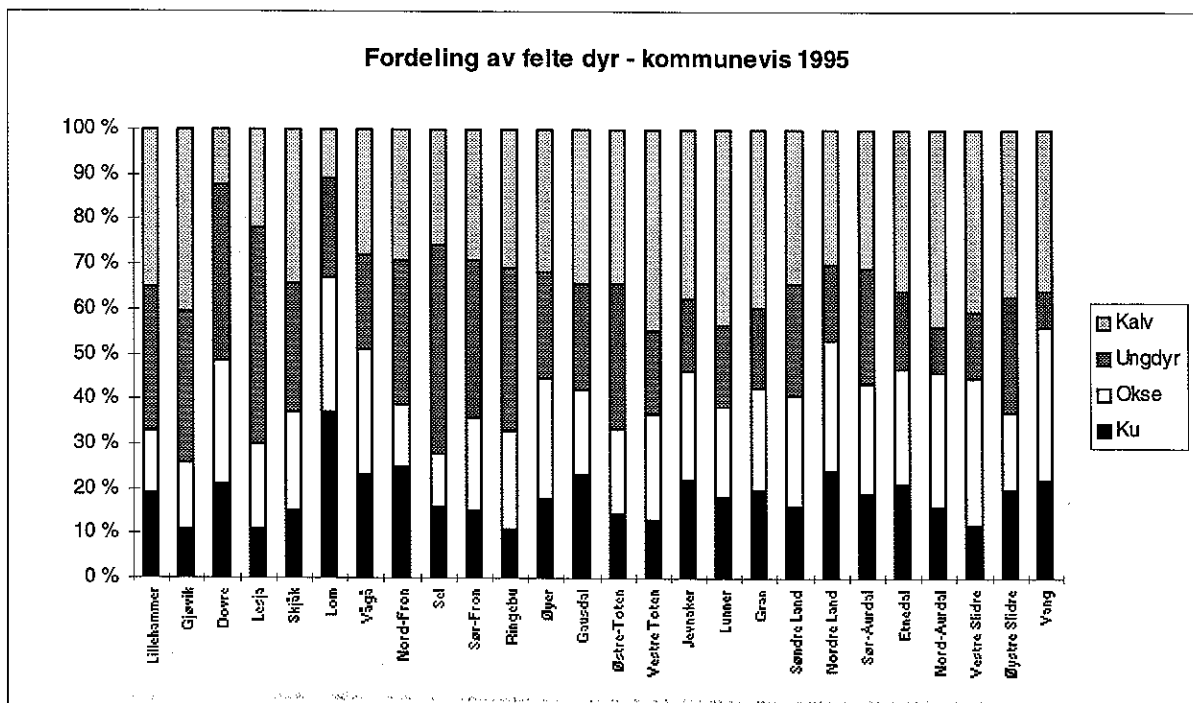

Fig 6. Fordeling av felte dyr på alder og kjønn i kommuner i Oppland i 1995 viser store forskjeller i fordeling av uttak og dermed også store forskjeller i bestand etter jakt.

For å opprettholde en stabil og høy avkastning vil det som ESS viser være viktig å opprettholde en høy avskytning i kalv/ungdyrgruppen og begrense uttaket på produksjonsdyr. Også når det gjelder dette er det store ulikheter mellom kommunene (fig 6). Fig 7. viser andelen kalv/ungdyr utgjør i kommunene ved jakta i 1995 og i snitt for perioden 1991-95. Figuren viser at det er en del kommuner som ligger langt under det som ESS-prosjektet anbefaler.

Av de kommunene som kommer «dårlig ut» her er det enkelte som fremdeles feller mindre enn 15% kalv. I stedet felles en stor del voksne dyr der voksne kyr utgjør en uforholdsmessig stor del av uttaket. Dette bidrar til å senke gjennomsnittsalderen i bestanden og gjøre den mindre produktiv. Dette er ikke forenlig med de nasjonal og regionale mål som er satt for elgforvaltningen.

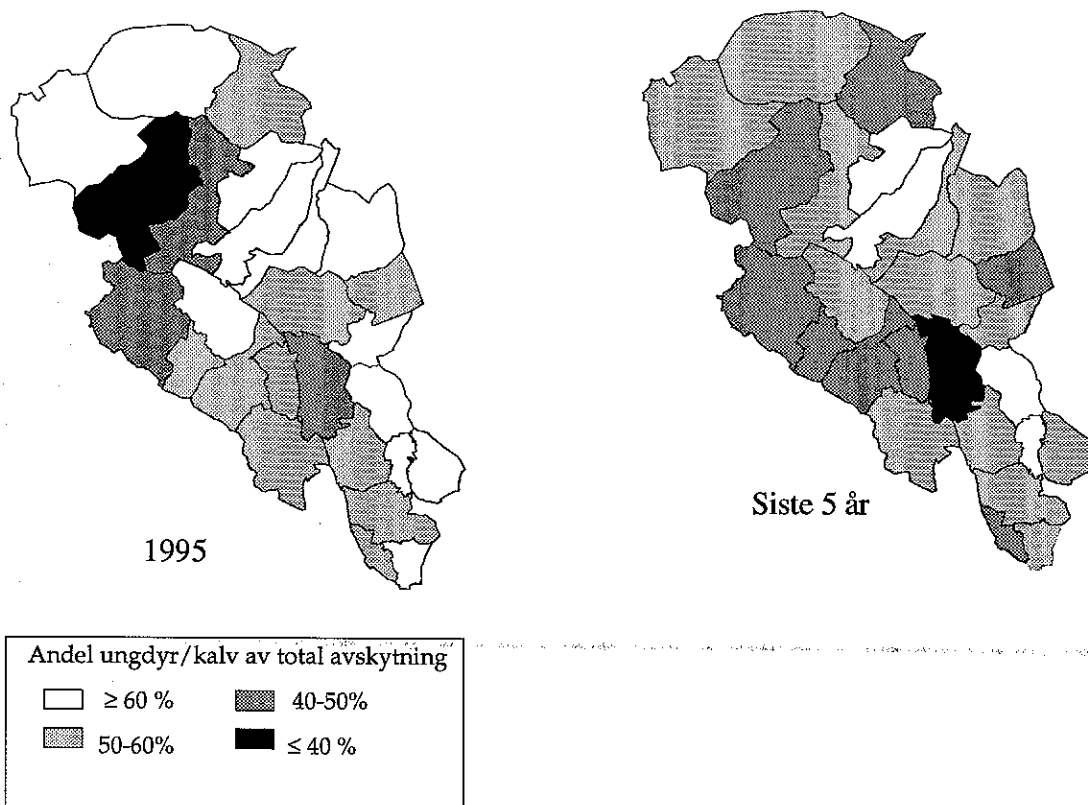

Fig 7. Andel kalv/ungdyr i % av total avskytning i kommuner i Oppland i 1995 og i gjennomsnitt 1991-95.

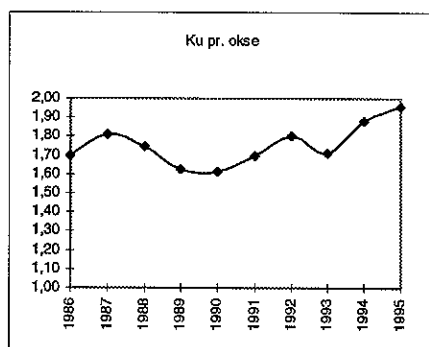

Fig 8. Ku pr okse fra sett elg i Oppland 1986-95

Sett elg-registreringene for Oppland viser en svakt stigende tendens i ku/okse-forholdet og var i 1995 den høyeste verdien til nå (fig 8). Det er for tidlig å snakke om reel oksemangel, men flere kommuner uttrykker i spørreundersøkelsen bekymring om mangel på større okser i bestandene. Fig 9 indikerer at det er større ulikheter mellom kommunene og at en del områder er inne i en uheldig utvikling.

Det er her viktig å ikke bare se på ku/okseforholdet isolert, men også se på den totale mengden voksne dyr og på det som er skutt årene før. Noen har først skutt mye okser for så å verne oksene og skyte mer ku for å bedre kjønnsforholdet. Dette er ingen gunstig situasjon da voksenandelen etterhvert blir for lav i bestanden. Bak et gunstig ku/okse forhold i figuren, kan det derfor skjule seg en lav voksendyrandel.

I en situasjon hvor flere kommuner forvalter elgbestander i nedgang, er det viktig å være klar over at en for høy andel hanndyr i uttaket påvirker

kjønns sammensetningen på sikt mer negativt enn når bestanden var i vekst. For bestander i vekst, vil de dyrene som fører til at bestanden vokser være i overvekt hanndyr. Dette vil i stor grad veie opp for effekten av en ulik kjønnsfordeling i det vi skyter. **Det stilles derfor langt større krav til presisjon når vi nå skal stabilisere bestandene enn da vi forvaltet elgstammer i vekst.** Flere kommuner har hatt et uttak på 60% hanndyr og mer. Dersom dette gjøres over flere år etter at bestanden har sluttet å vokse, påvirker dette kjønnsforholdet og også på sikt produksjonen i elgstammen negativt. DN's handlingsplan om hjorteviltet advarer mot reduksjonsavskytning uten tilstrekkelig stram styring av uttaket. Erfaringer tilsier at dette lett kan føre til oksemangel i bestandene.

I enkelte kommuner synes det som det i 1995 fortsatt er en vegring mot kalveskyting. Noen forsøker å «kompensere» for dette ved å ta ut en relativt stor andel ungdyr. Noen gjør ikke det heller. Dette medfører erfaringsmessig til at avskytningen blir svært skeiv i retning av for mange okser. Dette henger sammen med at det kan være vanskelig å skille mellom 1½-års kyr og eldre kyr under praktisk jakt. Gjennom en forskyvning av jaktuttaket fra kalv til 1½-åringer forsterkes den kjønnsmessige skeive rekrutteringen til produksjonsbestanden. Det er derfor viktig at kommunene vurderer dette spørsmålet og er det særlig bevisst i de tilfeller hvor bestandene er stabile og i nedgang.

En beskatning av åring framfor kalv bør heller ikke overdrives ut fra målsettingen om å få en stabil rekruttering til stammen. Når man skal ta ut tilveksten i stammen og legger hele beskatningen på åringene, har man dårlige retrettmuligheter dersom man gjør noe galt et år. En jevnere fordeling av uttaket på åring/kalv gir større mulighet til justering av rekrutteringen til stammen.

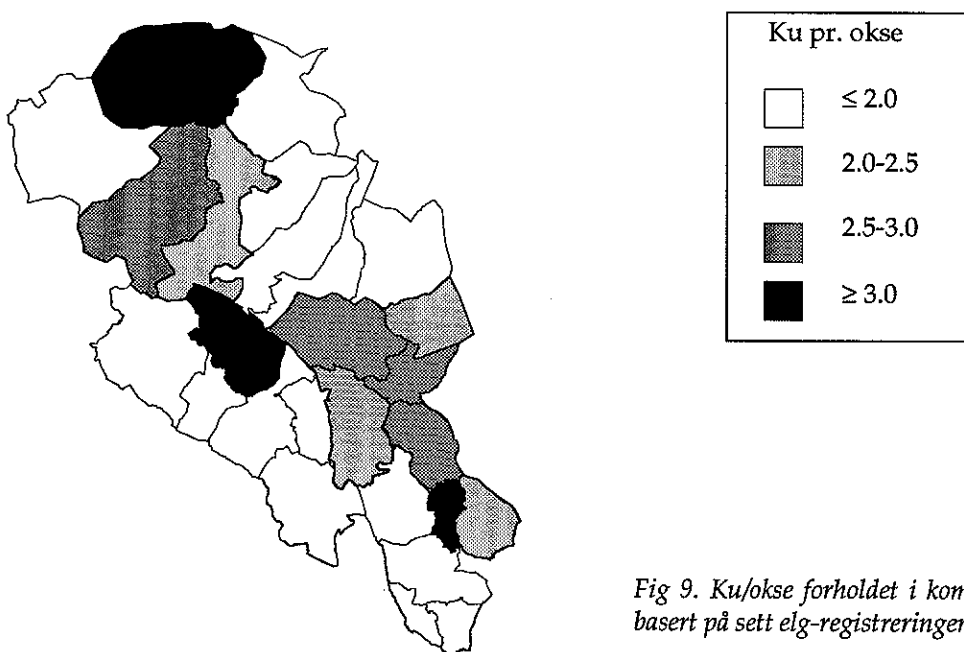

Fig 9. Ku/okse forholdet i kommuner i Oppland basert på sett elg-registreringer.

Det bør framover legges vekt på erfaringstall for fellingsprosent for de ulike kjønns- og aldersgrupper. Det er det reelle jaktuttaket og ikke nødvendigvis kvotetildelingen som skal samsvare med de ulike kjønns- og aldersgruppenes forekomst i bestanden. Samtidig er det viktig å huske at **det er bestandens sammensetning etter jakt som er målet for den videre forvaltningen, mens sammensetningen av jaktuttaket er et virkemiddel for å nå dette.**

Produktivitet

Kalveproduksjonen fra sett elg-registreringene sier mye om produktiviteten i elgstammen. De kommunevise registreringene kan være vanskelige å bruke da antallet observasjoner ofte er for lavt. For fylket sett under ett gir mange observasjoner og grunnlag for sikrere tolkninger. Andelen av kyr som har kalv (fig 10) er en god indikator på produksjonen blant kyr generelt. Kalv sett pr. kalvku forteller i tillegg noe om alder på kuene og produktiviteten blant disse. Kurven for Oppland viser en jevnt høy kalveproduksjon på slutten av 80-tallet med en svak tendens til et fallende forløp siden 1991. Tvillingproduksjonen har på samme måte vært svakt avtagende siden 1991 (fig 11).

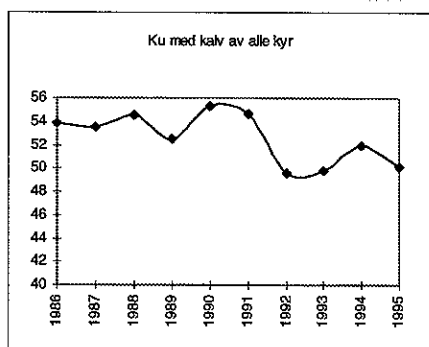

Fig 10. Ku med kalv i % av alle kyr i Oppland fra sett elg 1986.-95

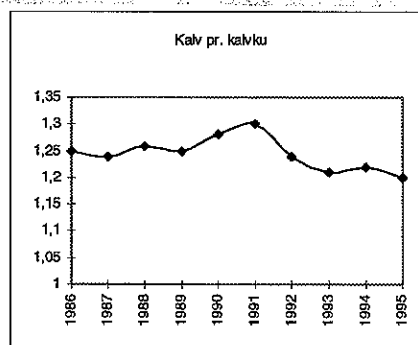

Fig 11. Kalv pr kalvku i Oppland fra sett elg 1986-96

Nedgangen i produktiviteten vil antagelig skyldes to forhold; den kan være et resultat av at i deler av fylket har vi i lengre tid har hatt en for lav avskytning i forhold til bestandsstørrelse og produktivitet. Dette har medført en stor og relativt tett elgbestand. Dersom elgstammen blir for stor, går som påpekt i kap 2, produktiviteten i bestanden ned. Produksjonsnedgangen kan også skyldes at en i de deler man har redusert bestandene ikke har vært flinke nok til å styre avskytningen i tilstrekkelig grad bort fra den mest produktive delen av bestanden, dvs vokse kyr. Dersom en reduksjonsavskytning skjer uten et forsiktig uttak av eldre kyr kan dette få store konsekvenser for produksjonen og seinere avkastning i bestanden. For de kommuner som nå opplever en markert nedgang i bestandene kan en ikke fortsette med å felle 20 % ku og mer, og samtidig håpe på at bestanden og produktiviteten skal bedres.

Vektutvikling

Fig 12 viser slaktevektene på elgkalv i noen kommuner i Gudbrandsdalen. Slaktevektene har gått jevnt nedover siden 70-tallet og i de siste årene har snittvektene for kalv i disse områdene ligget på i overkant av 60 kg. Institutt for

naturforvaltning på Ås har undersøkt sammenhengene mellom slaktevekter på ulike årsklasser og bla bestandstetthet, beitegrunnlag og klimatiske forhold i ulike regioner i Norge (Histøl & Hjeljord 1995). Av undersøkelsesområdene er det påvist vektreduksjon som følge av stor bestandstetthet og øket beitekonkurransse i bla. Gudbrandsdalen. Vektreduksjonen har vært mest markert for kalver og eldre okser. Rapporten tilrår at for bestander hvor kalvevektene er ned i omkring 60 kg bør det vurderes å komme opp f.eks 65 kg ved å redusere bestanden. Dette vil gi bedre balanse mellom elg og beiter.

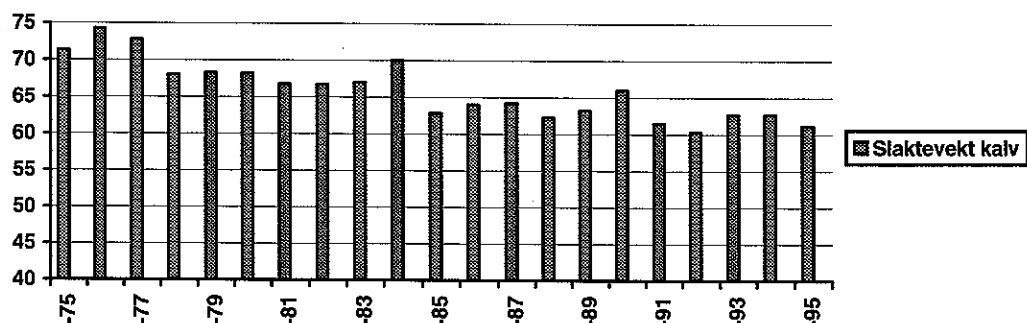

Fig 12. Slaktevekter kalv i Gudbrandsdalen; Vågå, Sel, Nord-Fron, Sør-Fron, Gausdal. Etter Trond Histøl/Olav Hjeljord 1995. Data for 1995 er hentet fra NINA og er gjennomsnitt for hele fylket.

Oppsummering: En del kommuner har gjennom avskytning greid å stoppe og delvis redusere bestandsveksten. Noen har ennå ikke klart dette. Flere kommuner har en jobb å gjøre for å nå anbefalt alders- og kjønnsfordeling i det som taes ut i jakt. ESS-prosjektets tilrådinger bør i sterkere grad legges til grunn i alle kommuner. Andelen kalv blant felte dyr må økes i mange kommuner. Bestander som er i nedgang og der det er ønsket om å stabilisere bestandene må i større grad styre avskytningen bort fra voksen ku. Vi må være langt mer bevisst nå enn tidligere på det vi tar ut i jakt og det vi lar inngå i produksjonsbestanden for å få en god kjønns- og alderssammensetning.

4. BEITESKADESITUASJONEN

4.1 Skader på skog

Skogoppsynet i Oppland har det siste året arbeidet med å skaffe en samlet oversikt elgbeiteskadesituasjonen på skog i fylket. På bakgrunn av dette ble det sendt et brev fra Fylkesmannens Landbruksavdeling til alle kommunene om elgbeiteskadene på skog i Oppland. Under følger et utdrag av brevet:

«...Landbruksavdelingen har i samarbeid med skogbrukssjefene i de mest berørte kommunene foretatt en rekke befaringer. De mest berørte områdene er: Hadelandsregionen med lavereliggende områder ned mot Randsfjorden, Veståsen, Bjoneroa og Harestuaområdet. I Sør-Aurdal er det spesielt de søndre deler og øst for Begna som har de største skadene. Søndre Land har mest skader på Vestsida, videre er lågereliggende deler av Etnedal, furuskogområdene i Ringebu og Murudalsområdet i Sel og Nord-Fron belastet.

Elgbeiteskadene gjelder vesentlig ungskog av furu, og her varierer skadebildet fra totalt snauspiste og ødelagte furuforyngelser til systematisk beiting på furu i yngre barblandingsskog. Over meget store områder på tusenvis av daa er den yngre furua som har rukket over snøen nedbeitet. Skadebildet omfatter også meget betydelige beiteskader på gran som opptrer som toppbeiting med etterfølgende skader på virke. Lauotreslagene er naturlig ettertraktet vinterbeite. I noen lågereliggende områder er det vanskelig å få opp låglandsbjørka som er et treslag en vil satse mer på framover. Treslag som vanlig bjørk, selje, rogn og osp beites selvstendig meget hardt i de utsatte områdene. Etterhvert som vinterbeite nedbeites, må elgen ty til andre felter, og problemet forflyttes da til stadig nye områder.

Furua har en naturlig plass i Opplandskogen. Fortsetter utviklingen, vil denne plassen være truet. Skogbruket legger i dag vesentlig vekt på stedstilpasset skogbruk som innebærer at de naturgitte forhold på stedet skal være grunnlaget for valg av treslag. Dette kan vanskelig gjøres når elgen ødelegger foryngelsen på furumark. Dette at en kan ha rette treslag på rett plass, er også et vesentlig argument i arbeidet for det biologiske mangfoldet. Avvirkningen av hogstmoden furu blir utsatt fordi utsiktene til en tilfredsstillende foryngelse av furu er dårlige.

Elgskadene forårsaker betydelige økonomiske tap for de skogeierne som rammes. Det er klart at de siste åra har hatt elgskader for millionvis av kroner i Opplandsskogene. I dag er elgskadeproblematikken så omfattende i enkelte områder at det er en alvorlig trussel etablering og kvaliteten på framtidsskogen.

Det må være et mål for elgforvaltningen å komme fra til en elgstamme som står i forhold til de vinterbeitemulighetene vi har. Det er uten videre klart at skogen og skogskjøtselen danner grunnlaget for elgens eksistens. Elg og skog må forvaltes slik at vi kan oppnå en bærekraftig utvikling på dette felt. Elgen hører til i våre skoger, men vi har i dag fått en ubalanse mellom beitetilgang og elgstamme. Både den offentlige viltforvaltningen og grunneierne sitter med ansvar og muligheter for å rette opp situasjonen. Skogoppsynet i Oppland vil følge denne saken nøye og er innstilt på et utstrakt samarbeid for å endre den situasjon vi er kommet opp i.»

I spørgerunden overfor kommunene blir det også fortsatt rapportert om omfattende beiteskader på skog (fig 13). Av kommunene er det 9 som rapporterer om store beiteskader kommunen sett under ett, 6 kommuner har skadeproblemer enkelte deler av kommunen, mens 11 kommuner opplyser de har små beiteskader på skog.

Resultatene fra spørgerunden underbygger for en stor del lokaliseringen av de områder med mye beiteskader som landbruksavdelingen lister opp ovenfor. Skadene i Murudalen har i følge kommunene vært økende de siste år. Forøvrig rapporterer kommunene om økende skogskader i Jevnaker, Gran, Sør-Aurdal og Etnedal.

I forhold til spørgerunden i 1990 ser det ikke ut til at beiteskadesituasjonen på skog har bedret seg, snarere tvert om. Flere kommuner melder i 1995 om store og økende skogskader. Det må legges til at disse registreringene for det meste er skjønnsmessige. Svært få kommuner har systematiske beiteskadetakster. «Store beiteskader» kan variere fra område til område. Likevel er det samme vurdering som blir gjort i et område fra år til år, med like begreper. Vi mener dette gir godt grunnlag for relative sammenligninger.

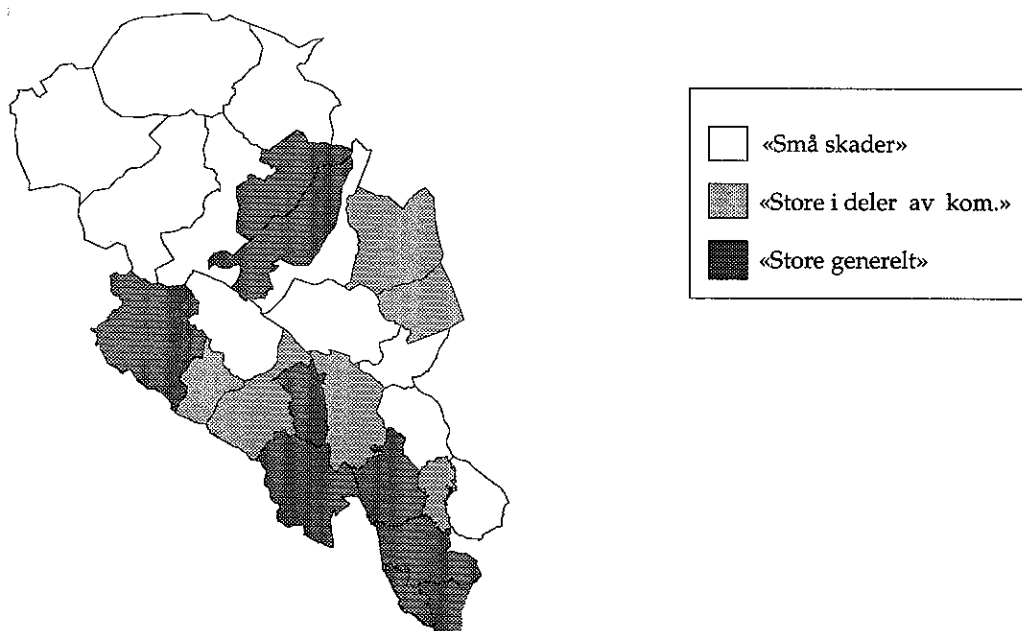

Fig 13. Kommunenes vurdering av beiteskadeomfanget på skog i 1995.

Trekkregistreringer til og fra Murudalen

Som følge av de store beiteskadene på skog i Murudalen har Dokksfløy elgregion gjennomført systematiske trekkteinger langs ulike telleruter gjennom flere år. Dette begynner å danne et bra datamaterialet (tab 2). I 1992,-93, og -94 har det stått svært mye elg på vinterbeitene i dalføret. Godt over 600 dyr er registrert på vårtrekket hvert år ut av Murudalen i sør. I de to seinere årene har tallene vært noe avtagende med 472 telte sørgående dyr i 1996. Dette er likevel godt over det nivået som vi i 1990

karakteriserte som «svært høge tall». Dataene for trekkte­llinger i Murudalsområdet underbygger trendene i elgstammens utvikling for fylket; elgstammene i en del områder er på veg ned, men er fremdeles på et meget høyt nivå.

Av tabellen ser en at størstedelen av trekket som går ut av Murudalsområdet i sør også passerer telleruta langs Revsjøveien. Ved tellingene langs Vestfjellveien er trekket betydelig redusert, og dette forholdet er sammenfallende fra år til år. Skyldes dette at mye av den elgen som har vinteropphold i Murudalsområdet vinterstid står i Gausdal andre deler av året - også under jakta?

På bakgrunn av det inntrykket vi har av skadeomfanget i Murudalsområdet, samt de siste års trekkte­llinger, må vi konkludere med at de siste års kvoteøkninger ikke har bidratt til at elgbestanden i området er i godt nok samsvar med tilgjengelige beiteresurser. Lillehammer og Gjøvik har gjort sin del av denne jobben, men det er tydelig at vi har mer å hente andre steder. Det er grunnlag for å iverksette kraftigere virkemidler enn ordinær jakt for å få redusert beitetrykket Murudalen. Direktoratet for naturforvaltning gav i fjor fylkesmannen i Oppland tillatelse til å iverksette en 14 dagers jaktperiode innenfor tidsrommet 01.11.95 til 20.01.96. Seinjakta ble imidlertid ikke igangsatt fordi trekket nordover kom for sent. Forutsatt at det blir gitt tillatelse, vil jakt på trekkelg i Murudalen være et aktuelt virkemiddel i forvaltningen.

Tab 2. Trekkte­llinger 1988-96 - Dokksfløy elgregion. Tellerutene for Murudalen og Vestfjellveien er sammenlignbare for hele perioden. Telleruta for Revsjøveien er sammenlignbar fra 1992-96. Før dette omfattet tellingene her et noe mindre område.

Tellerute	1988	-89	-90	-91	-92	-93	-94	-95	-96
Murudalen	387	380	449	613	645	625	629	585	472
Revsjøveien		238	402	508	578	645	605	513	415
Vestfjellveien	209	288	412	557	301	476	248	184	211

4.2 Skader på innmark

På bakgrunn av spørreundersøkingen i 1995 kan vi fastslå at skadeomfanget på innmark generelt er et lite problem i Oppland. 21 kommuner melder om små skader som enten er stabile eller minkende. 5 kommuner melder om et vist skadeomfang på innmark. I Vågå kan det være problemer de enkelte år, Etnedal karakteriserer skadeomfanget som middels, mens Jevnaker har store skader på innmark enkelte steder. Vestre Slidre sier skadene er «like under tålegrensen», Vang har store enkeltskader.

Det forholdsvis lave skadeomfanget i fylket bekreftes også av omfanget av søknader om erstatning for skade på innmark. I 1985 kom det inn over 50 søknader. I 1990 var det 13 mens i 1995 var bare 2 søknader. Dette forholdet skyldes ikke at vi har fått lite elg, men snarere at skadedyr med tilbøyelighet til beite på åker er blitt fjernet fra bestanden gjennom selektiv jakt og felling av skadedyr om sommeren. Et spørsmål dette kan reise lokalt er om felling av skadedyr på innmark utenom ordinær jakt kan ha ført til en for stor beskatning av den stedegne elgen.

Oppsummering: Beiteskadene på skog er fortsatt for store og det synes ikke som de har avtatt siden 1990. I mange områder har vi en for stor elgstamme i forhold til beitegrunnlaget fortsatt. Beiteskadeomfanget på innmark er generelt et lite problem i Oppland i dag.

5. FORVALTNINGSMÅL FOR ELGSTAMMEN

I 1990 svarte 11 kommuner at de da ønsket å redusere elgstammen i kommunen. 11 svarte da de ønsket å stabilisere stammen på dagens nivå (tab 3). Mange av disse kommunene har nær fordoblet antall dyr i jaktuttaket i 1995, med en fellingsprosent på godt over 90%. Dette sier i klartekst at forvaltningsmålene viltnemndene selv satte ved forrige spørreunde i stor grad ennå ikke er nådd. Det forteller oss videre at det må sterkere innsats til for at avskytningen skal redusere elgstammene i fylket som ennå har for mye elg. Tabellen under gir også kommunen et utgangspunkt for å evaluere sine tiltak i forhold til sine mål satt tidligere. Dette bør så få konsekvenser for hvilke forvaltningstiltak som blir iverksatt framover.

Tab 3. Kommunevise målsettinger for forvaltningen av elgstammen i 1990 og i 1995 sammenholdt med felt elg og sett elg.

Kommuner	Forvaltningsmål i 1990	Felt elg		Sett elg		Forvaltningsmål i 1995
		1990	1995	1990	1995	
Lillehammer	Redusere stammen	85	57	0,44	0,17	Øke stammen noe
Gjøvik	Stabilisere stammen	233	133	0,44	0,23	Øke stammen noe
Dovre	Stabilisere stammen	37	33	0,40	0,43	Øke stammen noe
Lesja		124	27	0,57	0,26	Øke stammen noe
Skjåk	Stabilisere stammen	41	59	0,49	0,66	Stabilisere stammen
Lom	Stabilisere stammen	21	27	0,29	0,32	Øke stammen noe
Vågå	Stabilisere stammen	57	61	0,34	0,30	Stabilisere stammen
Nord-Fron	Redusere stammen	152	157	0,37	0,27	Stabilisere stammen
Sel	Redusere stammen	64	58	0,32	0,25	Øke stammen noe
Sør-Fron	Stabilisere stammen	74	68	0,55	0,54	Stabilisere stammen
Ringebu	Redusere stammen	251	208	0,41	0,28	Stabilisere stammen
Øyer	Redusere stammen	119	47	0,91	0,70	Stabilisere stammen
Gausdal	Redusere stammen	227	244	0,37	0,27	Stabilisere stammen
Østre Toten	Stabilisere stammen	63	73	0,44	0,39	Stabilisere/øke i deler
Vestre Toten	Redusere stammen	67	80	0,96	0,58	Stabilisere stammen
Jevnaker	Øke stammen	26	88	0,62	0,44	Redusere stammen
Lunner	Redusere stammen	29	44	0,53	0,30	Stabilisere stammen
Gran	Øke stammen	84	192	0,39	0,51	Redusere stammen
Søndre Land	Stabilisere stammen	159	351	0,55	0,62	Redusere stammen
Nordre Land	Redusere stammen	165	222	0,63	0,50	Stabilisere/red. i deler
Sør-Aurdal	Stabilisere stammen	110	317	0,50	0,47	Redusere stammen
Etnedal	Stabilisere stammen	82	162	0,57	0,58	Redusere stammen
Nord-Aurdal	Redusere stammen	120	180	0,75	0,54	Redusere stammen
Vestre Slidre	Stabilisere stammen	48	95	0,73	0,68	Redusere stammen
Østre Slidre	Redusere stammen	94	159	0,73	0,55	Stabilisere stammen
Vang	Stabilisere stammen	34	59	0,44	0,38	Redusere stammen

6. ORGANISERING AV ELGFORVALTNINGEN.

6.1 Økt samarbeid - nye virkemidler

Handlingsplanen «Forvaltning av hjortevilt mot år 2000» trekker opp retningen for den videre forvaltning av våre hjorteviltarter og stammer. Det heter bl a :

«Driftsplaner og avskytningsavtaler som både sikrer en god faglig forsvarlig forvaltning, store velorganiserte driftsenheter og et aktivt engasjement fra rettighetshaverne skal bli den vanligste modellen for lokal og regional hjorteviltforvaltning»

En forutsetning for komme over mot driftsplaner er at det gjennomføres et lokalt arbeid for å få til større vald. I høringen på nye jakttider for perioden 1997 - 2002, følger Direktoratet for naturforvaltning opp tanken med større innflytelse fra rettighetshavere som har etablert større regionsamarbeid for å få til en god hjorteviltforvaltning. Her heter det bl a:

«Lange jakttider for elg og hjort åpner i større grad muligheter for å beskatte den aktuelle bestanden under lengre sesongtrekk som strekker seg over flere kommuner/fylker. Stort sett kan dette være positivt, men erfaringer med lang jakttid viser at faren for dobbeltbeskatning er reel. For å motvirke dette må rettighetshaverne i fremtiden være innstilt på et større regionalt hjortevilt samarbeid. Direktoratet kan tenke seg å utvide ordningen der fylkesmennene kan forlenge jakttida for hjortevilt utover ordinær jakttid, kommune- eller regionvis. Det er et stort potensiale for bruk av denne ordningen i områder hvor en har en organisering i form av hjorteviltregioner som dekker størstedelen av en delbestands leveområde. Bruk av slik forlenget jakttid etter initiativ fra rettighetshaverne kan være med på å løse både akutte og langsiktige skadeproblemer. Det er åpenbart at en slik ordning må komme som en del av en planmessig tilnærming til løsning av slike problemer».

Dette betyr med andre ord at som følge av en god organisering og engasjement fra rettighetshaverne vi det være tilgjengelig flere virkemidler i forvaltningen av elgbestanden i en region.

6.2 Valdstorelse og driftsplansamarbeid

I Oppland har antall vald gått ned fra 325 i 1990 til 200 i 1995. I 1995 var det 7 kommuner som fremdeles har mer enn 10 vald, og samtlige ligger i Vestoppland. En oversikt over valdstrukturen i fylket framgår av fig 13. Det er flere kommuner der rettighetshaverne har en jobb å gjøre på organiseringssiden før en kan si at valdene er av en slik størrelse at det er grunnlag for driftsplansamarbeid.

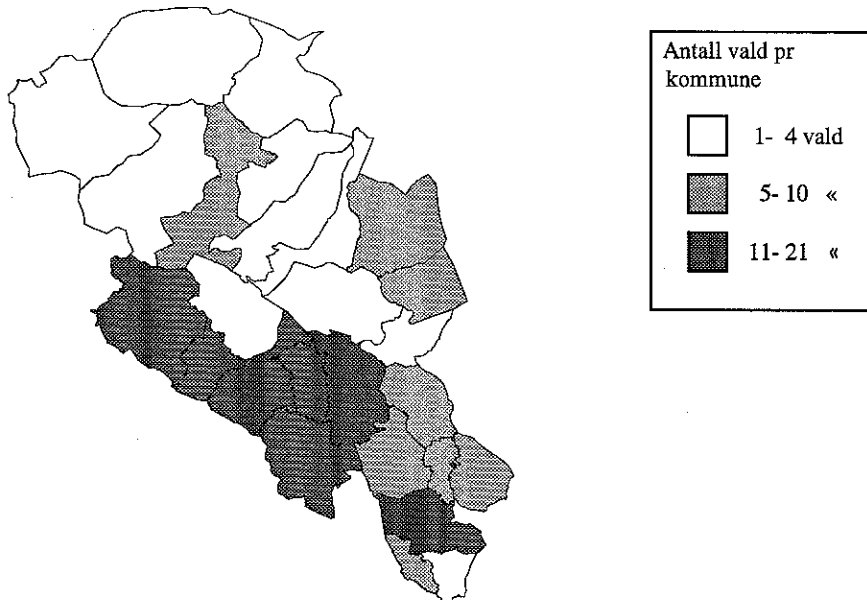

Fig 13. Valdstrukturen i Oppland i 1995.

Tab 5 viser at noen kommuner med tilsynelatende få vald også kan ha lavt antall elg pr vald og gjør at bildet nyanseres noe. Mange kommuner har under 15 dyr pr vald i snitt.

I en rekke kommuner er det godkjente driftsplaner for ett eller flere driftsplanområder. Det er viktig å få til en datainnsamling og en handlingsplan også for hva som skal gjøres med leveområdene til elgen i planperioden f.eks når det gjelder gjennomføring av tellinger og beiterregistreringer. Skal planen utarbeides av andre, f.eks skogeierforeningen, er det viktig at rettighetshaverne engasjerer seg

Tab 5. Oversikt over valdstørrelsen i gjennomsnitt for kommuner i Oppland med antall felte dyr pr vald.

Kommune	Vald	Snitt størrelse tellende areal	Snitt dyr pr. vald	Kommune	Vald	Snitt størrelse tellende areal	Snitt dyr pr. vald
	1995				1995		
Lilleham.	2	153500	40	Ø. Toten	6	55500	16
Gjøvik	7	66143	28	V. Toten	9	17444	10
Dovre	1	159000	40	Jevnaker	7	24714	13
Lesja	1	284000	40	Lunner	2	111000	24
Skjåk	2	72000	30	Gran	16	34438	13
Lom	3	34333	31	S. Land	8	72875	47
Vågå	5	51800	15	N. Land	20	33750	12
N.-Fron	4	108750	69	S-Aurdal	21	35333	18
Sel	2	124500	46	Etnedal	16	17813	12
S.-Fron	3	125333	26	N-Aurdal	15	19133	12
Ringebu	7	65429	42	V. Slidre	11	10818	9
Øyer	9	28778	17	Ø. Slidre	1	473000	170
Gausdal	3	171667	97	Vang	19	8263	4

slik at driftsplanen ikke blir for generell. Det er sentralt at rettighetshaver føler et eierforhold til planen og er aktive for å gjennomføre de tiltak som planen skisserer i planperioden, og ikke konsentrerer oppmerksomheten bare på den årlige avskytningsavtale som hjemles i planen. Det er anledning til å ha flerårige avskytningsavtaler etter hjorteviltforskriften (veil.). Vi vil sterkt tilrå at denne muligheten ikke benyttes, men at det lages årlige avskytningsavtaler. Flerårige avtaler er ikke fleksible nok til å nå målene i en driftsplan. Årlige avskytningsavtaler er den eneste måten man kan få med i vurderingene resultatene av siste års jakt og sett elg-dataene.

Bruken av vektgrense

Det er fortsatt grunn til å minne om at en driftsplan ikke skal være en måte å omgå kalveskytning på. Det er også en diskusjon om hvordan en skal få felt tilstrekkelig antall 1 ½-årige kviger. På midten av 1970-tallet ble det slutt på offentlig tildeling av 1 ½-åringer, da jeger ikke så forskjell på 1 ½-åringer hunn dyr og eldre elgkyr. Nå har vi fått igjen et krav om at kalv og ungdyr skal tildeles samlet, men fortsatt ser ikke jegerne forskjell på 1 ½-årige kyr og eldre. Dette har resultert i en diskusjon om vektgrenser for å få, spesielt kyr, under ei viss vektgrense til å telle som ungdyr. Diskusjonen om hvor vektgrensa skal gå har gått livlig, men det som er hovedproblemet er at vektgrensa ofte har vært lagt for høyt slik at for mange 2 ½-åringer og eldre er blitt felt som kalv/ungdyr. Snittvektene for åringer var i 1995 121 kg for fylket. Det vil da være klart at det skytes mye voksne dyr rundt om i kommunene under vektgrensa dersom denne er satt til 150 kg. Tab 5. viser hvilke kommuner som i dag har driftsplanområder med vektgrense og kort hvilke erfaringer kommunene så langt har gjort seg.

Tab 5. Kommuner med driftsplanområder med vektgrense.

Kommuner med driftsplanområder med vektgrense	Vektgrense i kg	Erfaringer/kommentar
Lillehammer		Vil innføre 150 kg i -97
Dovre	150	For mange eldre dyr felles som ungdyr
Lesja	130	Gode erfaringer. Tilleggsavgift for feilskutte dyr over vektgrense
Lom	140	Gode erfaringer. Bedre kjønnsfordeling i uttaket av 1 1/2-åringer. Bidrar til å få ut eldre skrapdyr.
Vågå	150	For mange produksjonsdyr felles som ungdyr
Nord-Fron	150	Gode erfaringer, får ut mindreverdige dyr. Vurderer å senke vektgrensa
Sel	140/150	Gode erfaringer, får ut mindreverdige dyr
Ringebu	150	-
Gausdal	150	Gode erfaringer, bidratt til jevnere kjønnsfordeling av åringene. I Vestfjellet er en stor andel av kyrene under 150 kg
Østre Toten	150	-
Lunner	150	-
Etnedal	150	-
Nord-Aurdal	150	Kommunen tror vektgrensa er for høy
Nordre Land	150	Kort men positiv erfaring
Øystre Slidre	130	Gode erfaringer

Fig 14. viser hvordan vektfordelingen var i noen områder med driftsplaner og vektgrense på 150 kg. Det er et overraskende stort sprik i antallet felte dyr over vektgrense og antallet felte dyr rett under vektgrensa. Dette kan ikke indikere annet enn at noen innrapporterer tyngre dyr som lettere. Det betyr at det trolig blir felt tyngre dyr enn det fellingsstatistikken viser. I følge fylkesmannen i Vest-Agder dokumenterer statistikken her enda klarer dette forholdet. De har også undersøkt situasjonen i områder med vektgrense 130 kilo og fått en kurve som har et tilsvarende fall etter 130 kilo. Dette tyder på at lysten til å skyte store dyr på «smådyrkvota» er stor.

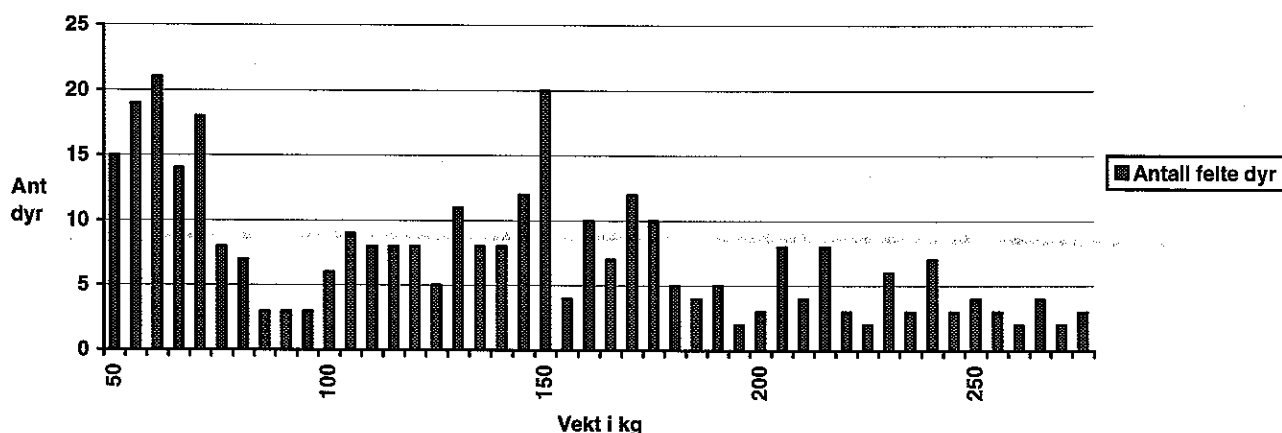

Fig 14. Antall felte dyr i noen områder i Oppland med driftsplaner med vektgrense på 150 kg.

Oppsummering: I flere kommuner har rettighetshaverne en jobb og gjøre på organiseringssiden før en kan si at valdene er store nok for driftsplansamarbeid. 7 kommuner har mer enn 10 vald og 9 kommuner har under 15 felte elg pr vald i gjennomsnitt. Det må i forbindelse med driftsplaner framover legges økt vekt på at rettighetshaverne blir involvert i utarbeidelsen av driftsplaner slik at de føler et eierforhold og blir ansvarliggjort de tiltak som er nedfelt i planene. Det bør benyttes ettårige avskytningsavtaler.

7. SPØRRERUNDEN TIL KOMMUNENE - KOMMUNEVIS OVERSIKT

Denne delen av rapporten er viet en gjennomgang av kommunenes egen vurdering av elgforvaltningen. Teksten er basert på svarene på spørreskjemaene som ble utsendt kommunene vinteren 1996. Spørreskjemaet er gjengitt som vedlegg til rapporten (vedlegg 1.) Videre blir det presentert noen nøkkeldata for den enkelte kommune, i en slik form at det skal være mulig å sammenligne data fra kommune til kommune. Dette er ment å være til hjelp i en stammeorientert forvaltning og medvirke til at forvaltningsansvarlige i kommunene kan få innblikk i hovedtrekkene i forvaltningen i tilgrensende områder. Vi vil her kort kommentere enkelte av momentene i spørrerunden.

Viltforvaltningen har i de fleste kommuner vært igjennom en omorganisering. Hos flertallet av kommunene er viltforvaltningen organisert som utvalg - i ulike varianter. Noen kommuner har enda fungerende viltnemnder (vi tar et forbehold om endringer her i løpet av det halvåret som er gått). Det gjenstår å se om en plassering av viltmyndighet i eksempelvis formannskapet eller nærings- og planutvalg styrker den lokale viltforvaltningen.

I «Hjortevilt mot år 2000» heter det: *«Eksempelvis kan det være naturlig at landbruksforvaltningen tar et større ansvar for den offentlige delen av arbeidet med å organisere jaktrettshavere og utvikle et godt regionalt samarbeid, noe som er fokusert som et særskilt satsingsområde for miljøbasert næringsutvikling. Landbruksforvaltningen vil også ha egnet kompetanse til arbeid på felter som hjorteviltskader på innmark og skog og viltpåkjørslar. På felter som krever viltbiologisk kompetanse, som tilpasning av hjorteviltbestandene i forhold til miljømål om biologisk mangfold, viltbiologiske premisser for arealforvaltningen mv, må miljøforvaltningen fortsatt ha ansvaret»*. Hos enkelte kommuner i Oppland er det allerede en deling av sekretæransvaret for viltforvaltningen mellom miljø og landbruk/skog. For kommunene ellers synes denne oppgaven nokså likt fordelt mellom skogbrukssjefer og miljøvernledere. Uansett hvilken etat i kommunen som utfører oppgavene er de mål og retningslinjer som er trukket opp for viltforvaltningen de samme.

Et gjennomgående trekk ved svarene på spørrerunden er at svært mange kommuner ønsker økt samarbeid med nabokommuner. I de fleste tilfeller er dette gjensidig, men det er også eksempler på det motsatte. Det siste betyr at det kan være ulike oppfatninger om i hvilken grad man forvalter en felles elgstamme. Denne rapporten er ment å medvirke til et økt samarbeid om elgforvaltningen fremover.

Mange kommuner er i gang med driftsplanarbeide, og flere har planer om å starte opp. I rundskriv 3/90 står det følgende som er verdt å huske for en del kommuner og rettighetshavere: *«Opprettelsen av driftsplanområde bør føre til en reel forvaltningsmessig og skjøtselsmessig gevinst i forhold til eksisterende ordning. Dette innebærer bl.a at det innenfor området er fellingstillatelse på så mange dyr at en kan si at det har en hensikt at jaktrettshaverne deltar mer aktivt i forvaltningen. Det er f eks ikke intensjonen at eksisterende småvald skal kunne endre status til driftsplaner utelukkende for kunne*

oppnå et friere forhold til rettet avskytning» Hensikten med driftsplaner er mao ikke å unngå å skyte kalv!

Det er store ulikheter mellom kommunene når det gjelder konkretisering av forvaltningsmål for elgstammen. En del kommuner har klare tallfestede mål for bestandsstørrelse og kjønns- og alderssammensetning i bestand og det som taes ut i jakt. Det anbefales alle kommunene å se sin målsetting i forhold til den generelle tilrådingen som ESS og «Hjortevilt mot år 2000» har gått inn for (gjengitt på s 15 i denne rapporten) og som vi mener er en meget god rettesnor også for elgforvaltningen i Opplandskommunene.

LILLEHAMMER

Kommunal organisering: Ny organisering ikke avklart, viltnemnda fungerer enda. Skogbruksjef er sekretær for viltnemnda.

Bestand - skader - beiter: Kommunen opplyser at elgbestanden er minkende. Skadene på innmark og skog er minkende og er små. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen mener elgbestanden kan øke litt, men ønsker ingen endring i kjønnsforholdet. Målsettingen skal nåes gjennom driftsplan og avskytingsplan.

Antall vald: 2 - antall driftsplaner: 2. Kommunen har bra erfaringer med driftsplaner. Vektgrense vil bli innført for ett vald i 1997 (150 kg). Det er ingen planer om færre vald i kommunen.

Kommunen mener det er behov for økt samarbeid med Gausdal og Gjøvik i elgforvaltningen.

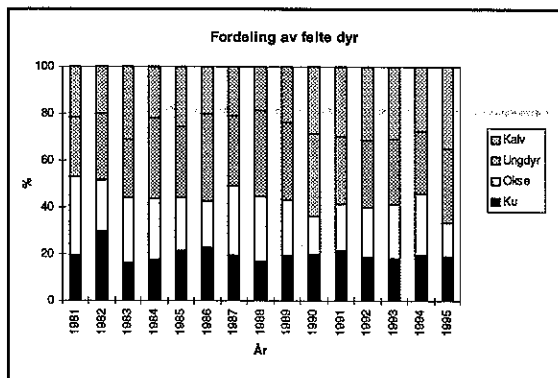

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Lillehammer 1981-95

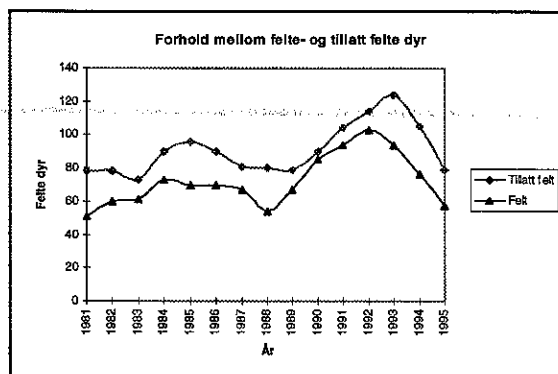

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tillatt felte dyr 1981-95.

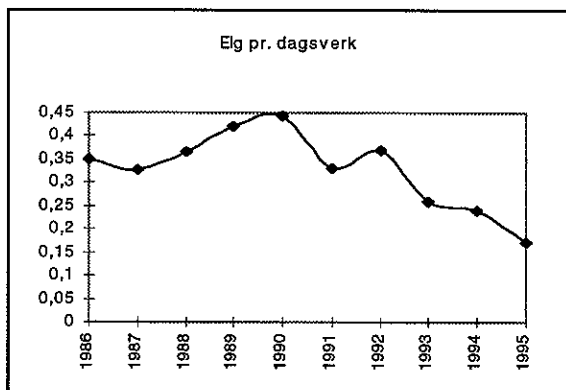

Fig 3. Nivå og utvikling i sett elg-observasjoner under jakta i Lillehammer 1981-95.

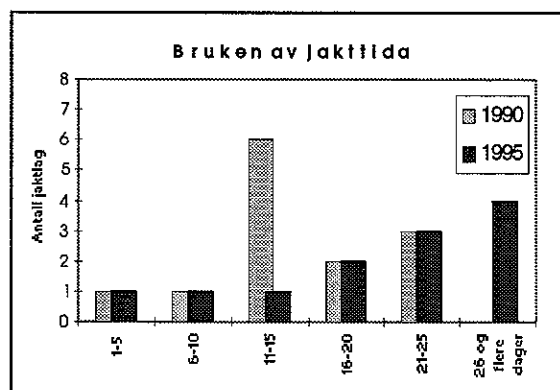

Fig 4. Bruken av jakttid i Lillehammer i 1990 (13 jaktlag) og i 1995 (12 jaktlag).

GJØVIK

Kommunal organisering: Viltnemda er viltforvaltningsansvarlig med skogbrukssjefen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgbestanden har minket kraftig fra 1993-95. Skadene på innmark og skog er minkende og jevnt over små. Vinterbeitetaksering er ikke gjennomført.

Forvaltning: Kommunen mener stammen bør kunne økes noe uten at den skal kunne nå et nivå som gir fellingsløyve på 370 dyr. Et nivå på 250 dyr virker rimelig. Et mål er å øke andelen av store hanndyr i bestanden. En ønsker fortsatt vern av voksen ku. For å nå dette målet vil kommunen øke andelen av kalv/ungdyr til min 65-70 %. Kontrollen med 1 ½ åringene må bedres og det må settes inn tiltak som gjør at det av 1 ½ åringene blir skutt en viss andel hunndyr (vern av 1 ½ okse).

Antall vald: 7 - antall driftsplaner: 4. Erfaringene med driftsplaner er gode der antall vald er blitt kraftig redusert. Kontrollen med uttaket av 1 ½ åringer har til nå vært dårlig. For mye ku har havnet i «kalv/ungdyrsekken». Det er vanskelig å følge opp feil fra foregående år ved oppretting året etter. Ordningen virker teoretisk. Ved framtidige driftsplaner må kontrollen bedres og selve kontrollen med kvotene må bedres/endres. Kommunen vil arbeide for å få 3 driftsplanområder, et for hver av de gamle kommunene. Vektgrense benyttes ikke. Samarbeidet om Dokksfløy er positivt og dette arbeidet bør fortsette. Gjøvik ønsker nærmere samarbeid mot Søndre Land og Toten-kommunene.

Annet: Bedre vald og jaktsonestruktur og tilrettelegging for jegerne er nødvendig for å nå målene. Jegerens «eiendomsrett» må reduseres hvis forvaltningen skal bli bedre. Kommunen fokuserer også på utfordringen i å verne om de største oksene i bestanden. Det må strenge reguleringstiltak til for de få store som tas ut hvert år.

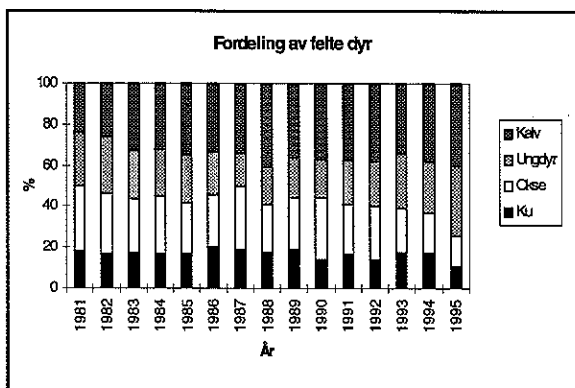

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Gjøvik 1981-95.

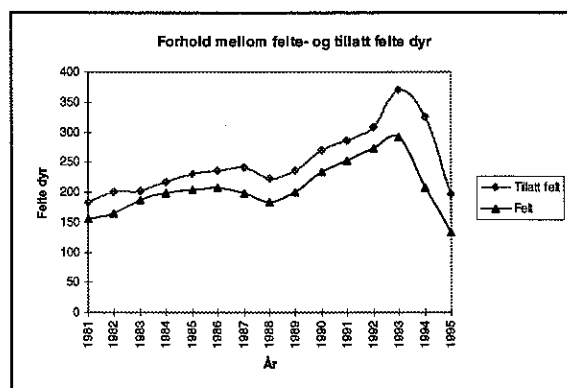

Fig 2. Avskytingen i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

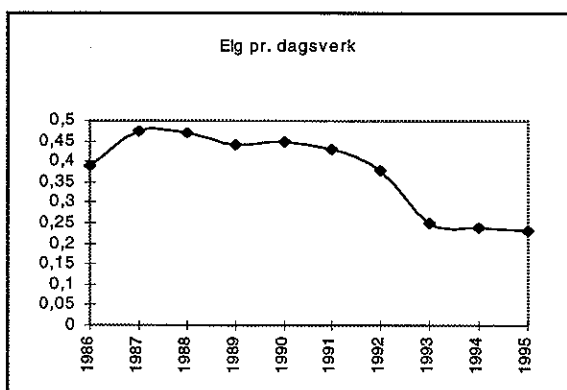

Fig 3. Nivå og utvikling i sett elg-observasjoner i Gjøvik 1986-95.

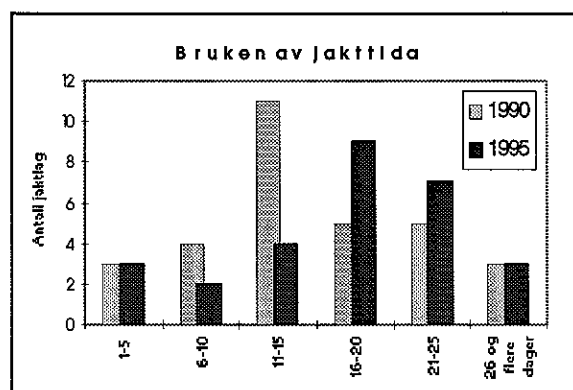

Fig 4. Bruken av jakttida i Gjøvik i 1990 (31 jaktlag) og i -95 (28 jaktlag).

DOVRE

Kommunal organisering: Hovedutvalg - Næringsstyret har ansvar for viltforvaltningen med skogbrukssjef som sekretær i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgbestanden er svakt minkende. Skadene på innmark er minkende og små. Skadesituasjonen på skog er stabil og begrensede. Der er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at bestanden skal holde seg på dagens nivå, eventuelt med en svak økning. Det er ønskelig med en dreining av kjønnsforholdet mot en større andel av eldre okse. For å nå dette målet vil kommunen legge avskytningen sterkere på ungdyr og kalv, og å pålegge kjønnsfordeling i uttaket av ungdyr.

Antall vald: 1 - antall driftsplaner: 1. Generelt gode erfaringer med driftsplaner, tross enkelte samarbeidsproblemer innad i forvaltningsområdet. Forbedring av kommende driftsplaner vil være å gi en større fleksibilitet i hvor dyr skal taes ut. Det benyttes vektgrense på 150 kg. Kommunen opplyser at på grunn av vektgrensa felles det hvert år noen eldre kyr for mye. Kommunen ønsker et økt samarbeid med nabokommunene Lesja og Folldal. Dette i sammenheng med at det er mye trekkelg i kommunen. Antall dyr i vinterstammen er ikke et godt nok mål på størrelsen av bestanden pga. vintertrekk.

Annet: Hovedutfordringen blir å stabilisere stammen ved å få bedre oversikt over hva en har av elg til enhver tid.

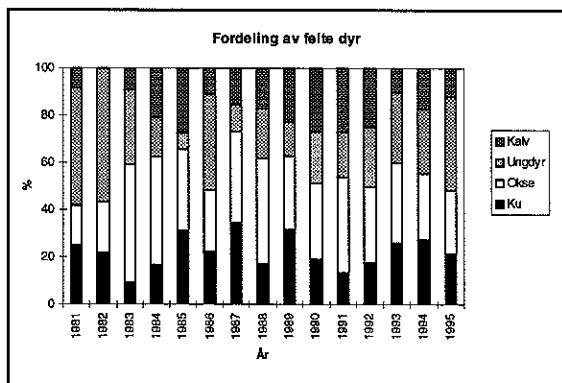

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Dovre 1981-95.

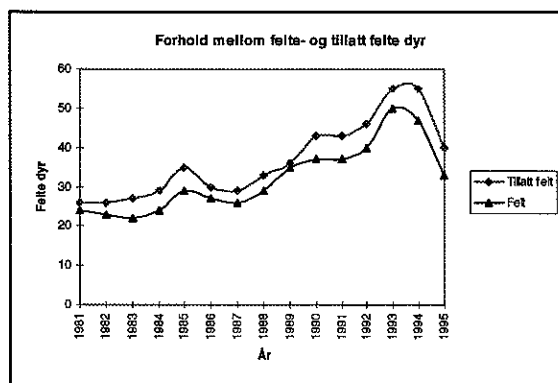

Fig 2. Avskytning i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

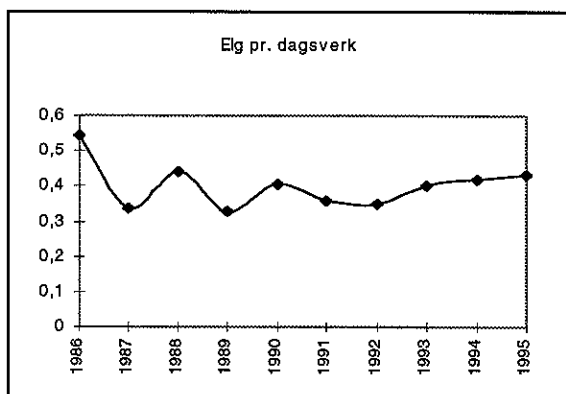

Fig 3. Nivå og utvikling av sette elg-observasjoner under jakta i Dovre 1981-95.

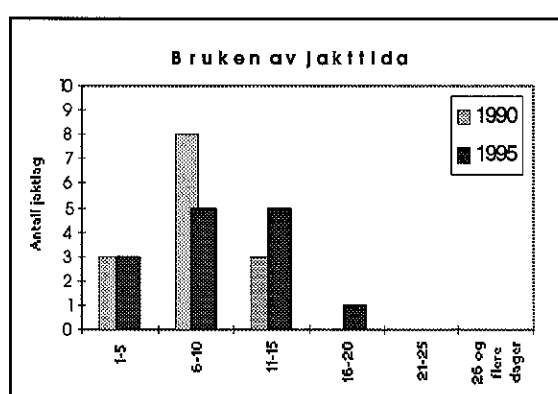

Fig 4. Bruken av jakttida i Dovre i 1990 (14 jaktlag) og i 1995 (14 jaktlag).

LESJA

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for ressurs- og næring. Miljø- og naturforvaltningskonsulenten er sekretær i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Kommunen sier at fra 1990-94 har bestanden vært minkende. Fra 1995 har det vært en svak økning. Skadene på innmark har vært små og minkende i forhold til på 80-tallet. Kommunen har hatt store skogskader i enkelte områder, men disse er trolig minkende. Vinterbeitetaksering er ikke utført de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker en stabilisering av bestanden på ca 150 vinterdyr. Bestanden må derfor økes noe de neste årene. Kommunen ønsker å endre kjønns sammensetningen i bestanden mot flere okser pr ku. Det er også et mål å heve gjennomsnittsalderen i bestanden som i dag er svært lav. For å nå disse målsettingene vil kommunen i de første årene ha en forholdsvis lav avskytning utelukkende på kalv og ungdyr. Voksen ku og spesielt okse må spares.

Antall vald: 1 - antall driftsplaner: 1. Kommunen mener dagens driftsplaner er for kortvarige. Dagens 3-årige bør avløses med 5-7årige. Det benyttes vektgrense på 130 kg med tilleggsavgift for feilskutte dyr over vektgrensa. Kommunen er fornøyd med praktiseringen av vektgrense. Lesja har forsøkt samarbeid med Rauma kommune uten særlig hell. Kommunen ønsker generelt økt dialog med nabokommunene om elgforvaltningen.

Annet: Kommunen ønsker å få til et tettere samarbeid mellom de enkelte ledd ; kommune, elgutvalg, rettighetshavere og jegere. En utfordring er de ulike syn på elgforvaltningen og avveiningen mellom elg og skogforyngelse. Lesja ønsker også et tettere samarbeid med kommune og fylkesmann.

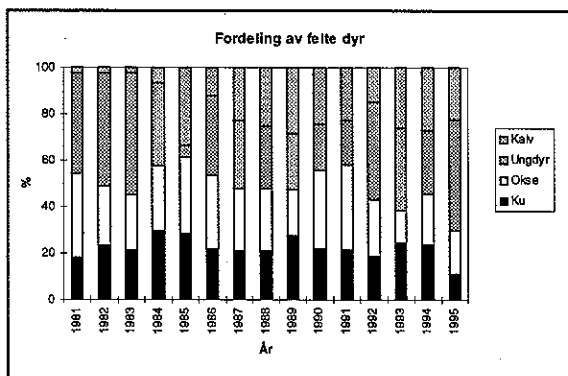

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Lesja 1981-95.

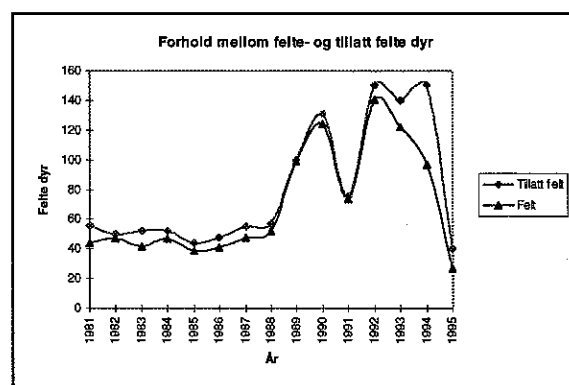

Fig 2. Avskytning i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

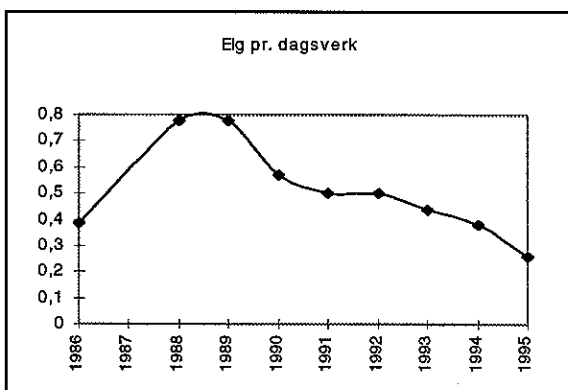

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner Lesja 1981-95.

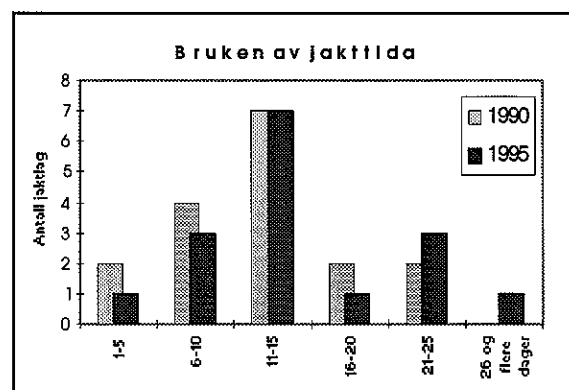

Fig 4. Bruken av jakttida i Lesja i 1990 (17 lag) og i 1995 (16 lag).

SKJÅK

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for miljø og næring med Vilt- og innlandsfiskernemnd som rådgivende organ med landbruksagronom som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Elgstammen vurderes som stabil evt passert toppen. Det er stort sett små skader på innmark og skog i Skjåk. Skadeomfanget har vært stabilt. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgstammen skal være på nivå som i dag og ønsker ingen endring i kjønnsforholdet i stammen. For å nå denne målsettingen vil kommunen legge vekt på å holde en god dialog med de som utøver jakta, utføre registreringer på elg i jakta samt sporing på snø. Dette vil danne grunnlaget for fellingsløyve.

Antall vald: 2 - antall driftsplaner: 0. Skjåk har ikke vektgrense. I samarbeide med grunneierne brukes ungdyr med kjønnsdeling i avskytningsplanen. Dette har fungert bra med lite feilskyting. Skjåk har ikke planer om færre vald eller driftsplaner i kommunen. Det er ikke behov for økt samarbeid med nabokommuner.

Annet: Skjåk prioriterer å legge innsatsen på å ha oversikt over elgstammen til enhver tid framfor å lage flerårige driftsplaner.

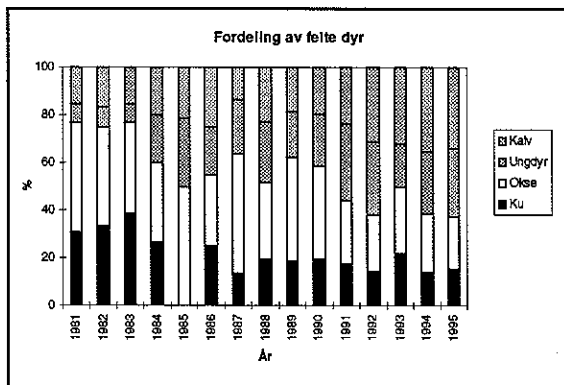

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Skjåk 1981-95

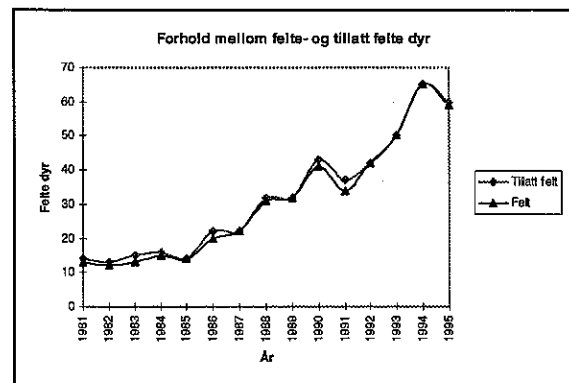

Fig 2. Avskyting i forhold til tildelt 1981-95.

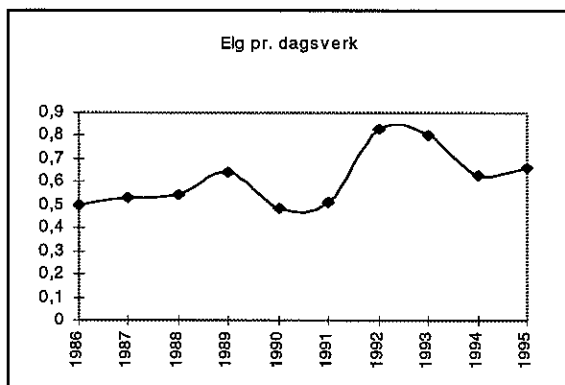

Fig 3. Nivå og utvikling av sette elg-observasjoner under jakta i Skjåk 1981-95.

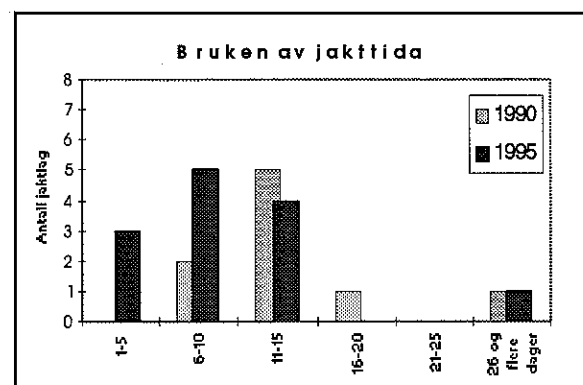

Fig 4. Bruken av jakttida i Skjåk i 1990 (9 lag) og i 1995 (13 lag).

LOM

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til egen Vilt- og innlandsfiskeremnd som er underutvalg til Miljø- og teknisk hovedutvalg. Miljøvernrådsgiveren er sekretær for nemnda.

Bestand - skader - beiter: Kommunen vurderer elgbestanden å være i svak nedgang. Skadene på skog og innmark er stabile og små. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen mener elgstammen i sør kan øke litt. Det er få observasjoner av voksne okser i enkelte områder og det er ønskelig med en noe jevnere fordeling okse/ku. Kommunen mener at avskytingen bør i langt sterkere grad rettes mot kalv for å kunne spare voksne hann- og hunndyr i noen år. Det er imidlertid vanskelig å få gjennomslag for kalveskyting hos rettighetshaverne. Alternativet er lavere fellingskvoter. Reduksjon har vært innført i -95 for et vald.

Antall vald: 3 - antall driftsplaner: 3. Erfaringene med driftsplaner er gode. Arbeidet med driftsplaner har skapt større engasjement hos rettighetshaverne og kommunen har fått enklere administrasjonsrutiner med færre vald. Som forbedring av kommende driftsplaner vil kommunen vurdere å differensiere ungdyrkvoten slik at en viss del av disse må være kalv. Kommunen mener at det er passe mange vald i dag. Det benyttes vektgrense i kommunen, den er på 140 kg. Det er gode erfaringer med vektgrense, den har bidratt til en bedre fordeling av mellom hann- og hunndyr i jaktuttaket på 1 ½ åringer. Tidligere ble det bare felt okser fordi folk var usikre på om de små kyrne likevel var eldre kyr. Ordningen bidrar til å få ut eldre skrapdyr i bestanden.

Lom samarbeider med Vågå bla om felles vald. Det kan være aktuelt med økt samarbeid med Skjåk.

Annet: Kommunen er bevisst på at økt kalveavskyting kan gi økt avkastning, men mener at det for bli opp til rettighetshaverne om de velger en forvaltningsmodell med maksimal kjøttproduksjon eller om de vil nøye seg med færre dyr i uttaket og fortsette med et lavt kalveuttak.

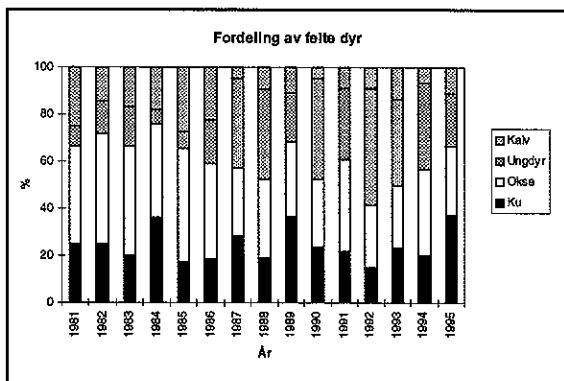

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Lom 1981-95

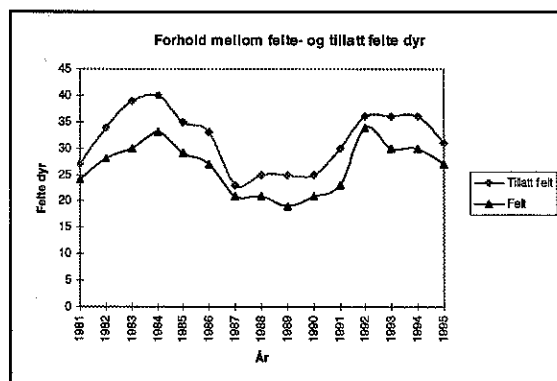

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

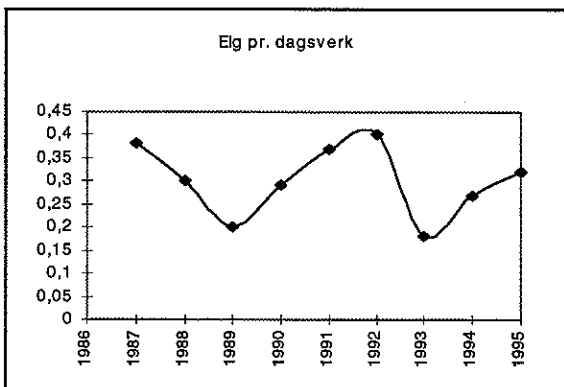

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner under jakta i Lom 1981-95.

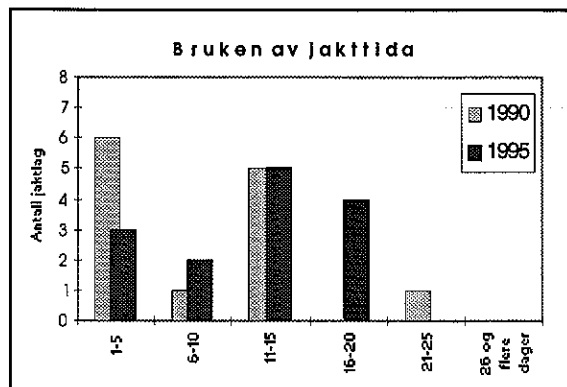

Fig 4. Bruken av jakttida i Lom i 1990 (13 lag) og i 1995 (14 lag).

VÅGÅ

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalget for kultur og naturforvaltning med miljøvernkonsulenten som sekretær i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Elgbestanden vurderes som stabil. Beiteskadene på innmark vurderes generelt som små/stabile, men med enkelte problemår. Skadene på skog er generelt små/stabile. Enkelte områder er det store skader på furuforyngelser f.eks. i Randsverkområdet. Det har tidligere vært gjennomført vinterbeitetaksering i Langmorkje Statsalmenning.

Forvaltning: Vågå ønsker at elgstammen skal være som i dag, men vil øke andelen av produktive dyr i bestanden. For å nå målsettingen vil kommunen unngå for høy kvote på voksne kyr og være forsiktig med å tildele frie dyr på småvaldene. Videre skal kommunen stimulere rettighetshaverne på sørsida av Ottadalen til å fortsette med driftsplanarbeid.

Antall vald: 5 (+1) - antall driftsplaner: 1. Det er kort, men god erfaring med driftsplanarbeid i Vågå. Planen har vært 3-årig med årlig avskyttningsplan. Det benyttes 150 kg vektgrense i kommunen. Erfaring med denne er at det skytes for mange produksjonsdyr som går i ungdyrgruppa. Et annet problem er at kjønnsfordelingen i ungdyrgruppa er for skeiv, under 1/3 er hunndyr. Nedre Heimdalen burde vært forvaltet fra Nord-Fron, men grunneieren er skeptisk. Det er planer om et storvald på nordsida av Ottadalen eventuelt i samarbeid med Sel. Det er et godt samarbeid med Lom. Det er behov for økt samarbeid med Sel i forbindelse med evt et felles driftsplanområde.

Annet: Vågå driver eget registreringsarbeid i tillegg til sett elg for å få bedre oversikt over bestanden. Det brukes 1-2 dager etter jakta til aldersbestemmelse av voksne dyr.

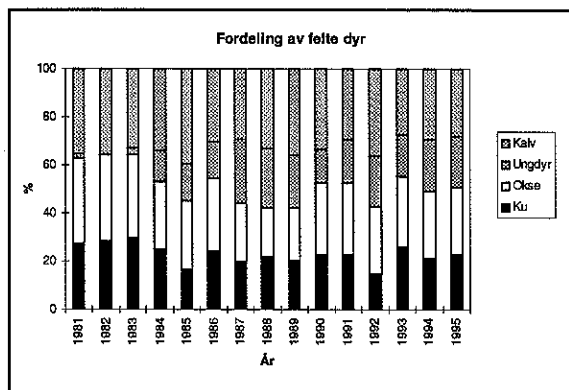

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Vågå 1981-95.

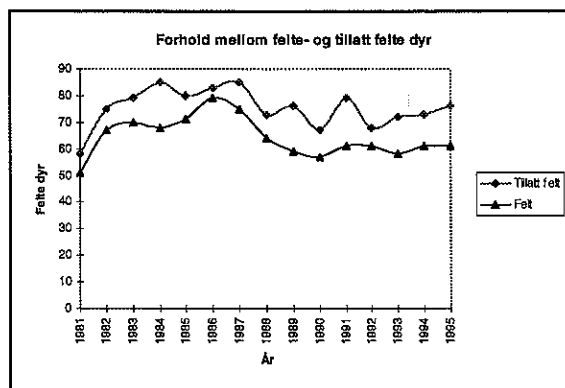

Fig 2. Avskytning i antall dyr i forhold til tildelt i 1981-95.

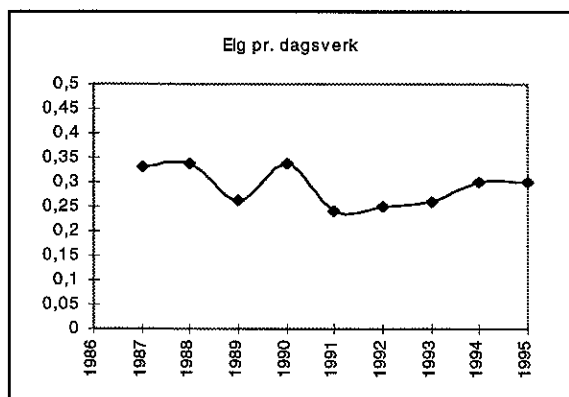

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Vågå 1986-95.

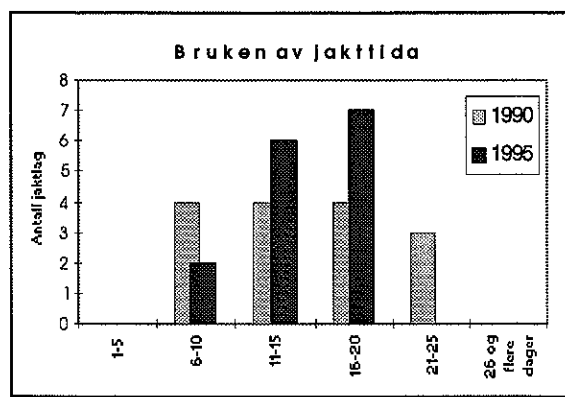

Fig 4. Bruken av jakttida i Vågå i 1990 og i 1995 (15 lag).

NORD-FRON

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Naturforvaltningsnemnda med miljøvernrådsgiveren som sekretær i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Skadene på innmark er små/stabile. Skogskadene er derimot store/økende bl a ga tregelig. Det er gjennomført vinterbeitetaksering i Murudalen i 1990. Resultatet av takseringen viste store beiteskader og at det er umulig å få opp foryngelse i området.

Forvaltning: Kommunen ønsker en stabilisering av den lokale stammen omtrent på dagens nivå. Kjønn- og aldersstrukturen er nokså god, men en ønsker en større andel eldre hanndyr. For å nå målsettingen vil det bli gitt reduserte kvoter på eldre hanndyr. Vektgrensa er økt til 150 kg.

Antall vald: 4 - antall driftsplaner: 2. Nord-Fron har gode erfaringer med driftsplaner, men de kan bli mer fleksible for årlige justeringer. Driftsplanene må begrense uttak av eldre hunndyr i ordinær kvote. Det benyttes vektgrense på 150 kg i kommunen. Det er gode erfaringer med vektgrense, den bidrar til større uttak av mindreverdige dyr. Dersom kvotene for voksne hunndyr settes ned, må vektgrensa vurderes å evt senkes. Kommunen vil arbeide for å få færre vald gjennom å la Sikkilsdalen inngå i Skåbu driftsplanområde. I Nord-Fron vil det ideelle være 2 driftsplanområder evt ett driftsplansamarbeid med Sør-Fron. Det er etablert samarbeid gjennom Dokksfløy elgregion. Det kunne være aktuelt å etablere interkommunale driftsplanområder for fastsettelse av kvoter for å løse problemene i Murudalen. Det er ønskelig med økt samarbeid med Sør-Fron/Sel på østsida og med Vågå om Heimdalen på vestsida.

Annet: Største utfordring er beiteproblemene i Murudalen og å få redusert denne stammen.

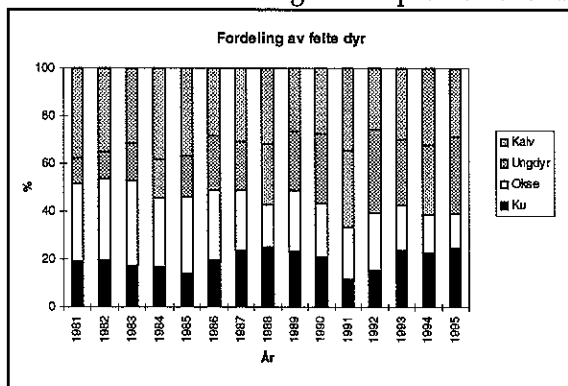

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Nord-Fron 1981-95.

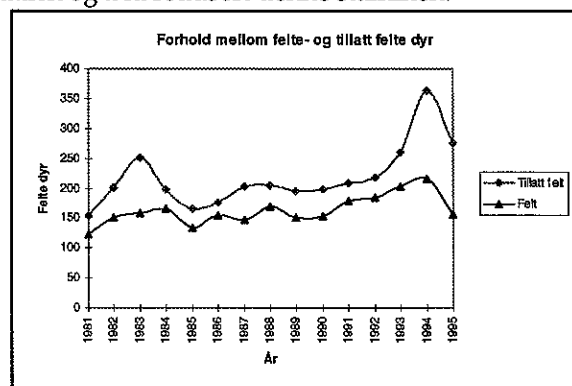

Fig 2. Avskytingen i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

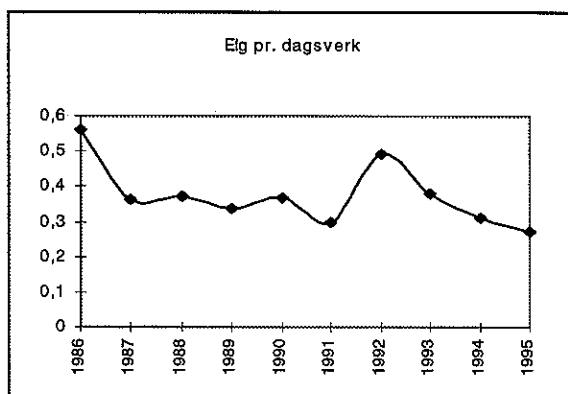

Fig 3. Sett elg pr dagsverk i Nord-Fron.

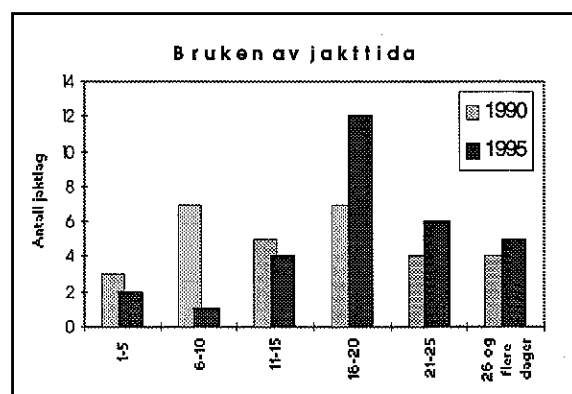

Fig 4. Bruken av jakttida i 1990 og i 1995 (30 jaktlag)

SEL

Kommunal organisering: Nærings- og ressursutvalget er viltforvaltningsansvarlig organ i kommunen med skogbrukssjefen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Elgbestanden i Sel er minkende. Skadene på innmark er stabilt små. Skadene på skog er derimot store. Vinterbeitetakseringer i Murudalen er gjennomført i 1990 med stikkprøver i 1995. Takseringene viser betydelige skogskader med økende skader påvist i 1995.

Forvaltning: I Dokksfløyregionen er den stedegne stammen i minste laget, her kan den øke. I resten av kommunen kan stammen være som i dag. Kommunen ønsker en endring i kjønnsforholdet med flere okser pr ku. Målsettingen skal nås gjennom å påvirke avskytingen gjennom driftsplanområdene.

Antall vald: 2 - antall driftsplaner: 2: Kommunen ha gode erfaringer med driftsplaner og mener dette bidrar til en riktigere forvaltning av stammen. Det bør være 2 vald i kommunen. Det benyttes vektgrense på 140 og 150 kg. Vektgrensa medvirker til å få ut mindreverdige dyr av bestanden.

Annet: På østsida av Lågen kan det være aktuelt med et tettere samarbeid med Nord-Fron og sørover, og med Vågå og delvis Dovre mot nord. Største forvaltningsoppgava i Sel har en i Murudalen i samarbeid med Dokksfløy elgregion. Beiteskadene er her så store at elgen har fjernet sitt eget matgrunnlag. Vinterbestanden av elg har vært for stor i forhold til næringsgrunnlaget. Vinteren 95/96 var spesiell pga lite snø. Det vil fortsatt være aktuelt med vinterjakt de kommende år. Kommunen peker på utfordringen med minkende slaktevekter og for lite og for små okser.

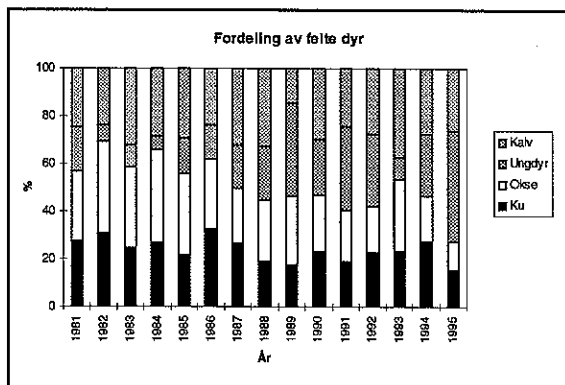

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Sel i 1981-1995.

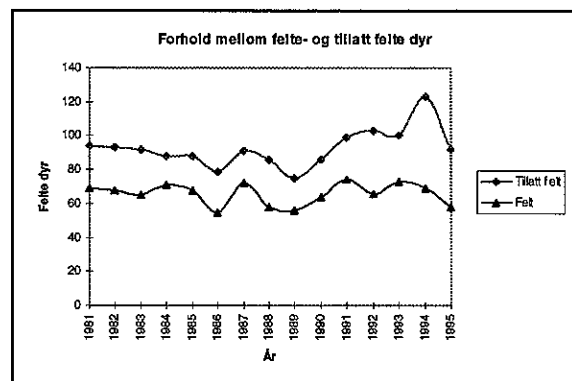

Fig 2. Avskytingen i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

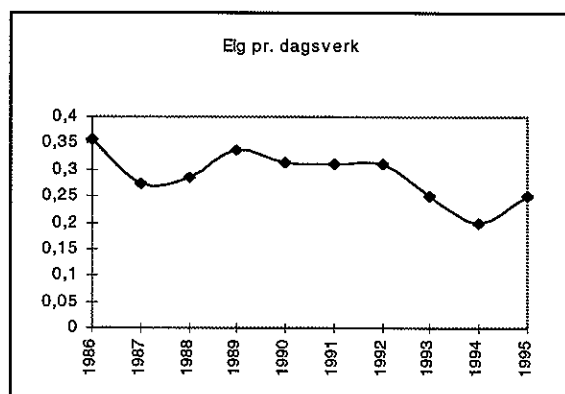

Fig 3. Sett elg pr dagsverk i Sel i 1986-95

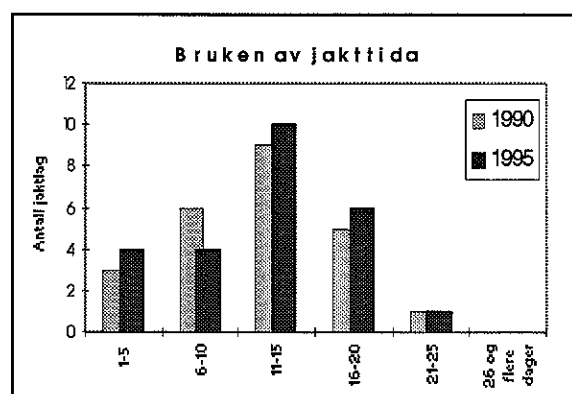

Fig 4. Bruken av jakttida i 1990 og i 1995 (25 jaktlag).

SØR-FRON

Kommunal organisering: Viltforvaltningen i kommunen er lagt til Formannskapet med skogbrukssjefen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Elgbestanden vurderes som stabil eller litt minkende. Skadene på skog og innmark er stabilt små. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgbestanden skal være på nivå som i dag. Kjønn- og aldersstrukturen er god.

Antall vald: 2 - antall driftsplaner: 2. Kommunen har foreløpig god erfaring med driftsplaner. Storvaldorganiseringsen tok til fra 1995, så derfor et kort erfaringsgrunnlag. 2 vald er et minimum i Sør-Fron - det er ingen planer om færre vald. Det benyttes ikke vektgrense i kommunen.

Det vil framover være naturlig å diskutere kvotene med Nord-Fron og Ringebu. Dette er ikke gjort til nå.

Annet: Sør-Fron er godt fornøyd med organisering og forvaltningen av elgen i kommunen.

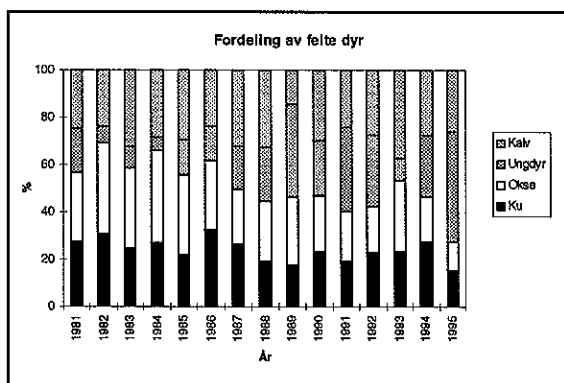

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Sør-Fron 1981-95

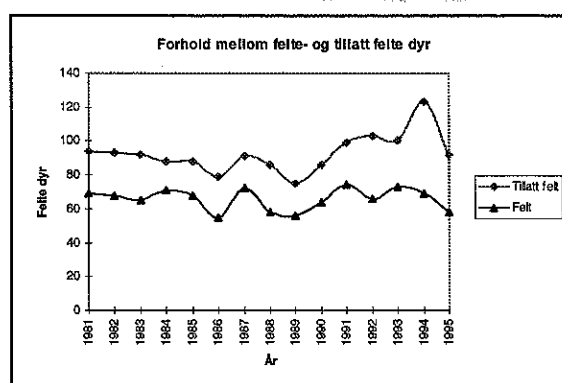

Fig 2. Antall felte dyr i forhold til tildelt 1981-95.

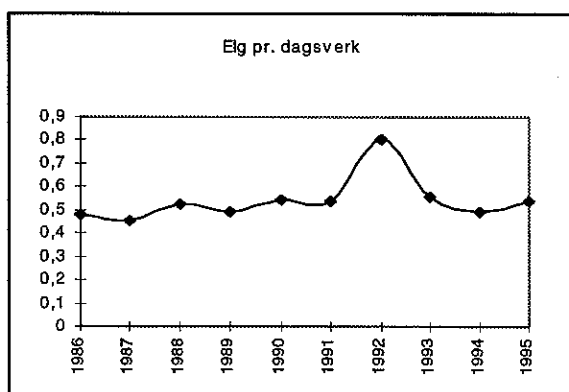

Fig 3. Sett elg pr dagsverk i Sør Fron.

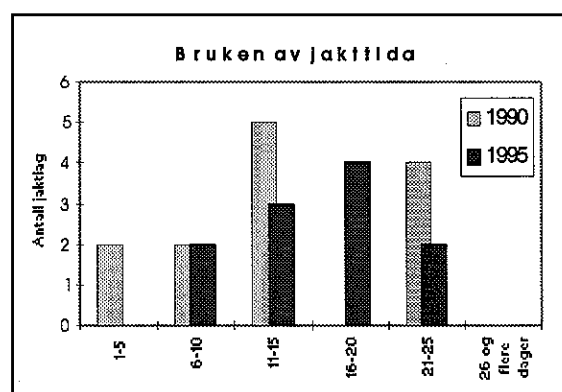

Fig 4. Bruken av jakttida i 1990 (13 jaktlag) og i 1995 (11 jaktlag).

RINGEBU

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for miljøvern og utmarksforvaltning med utmarks- og miljøvernrådsgiver som sekretær i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Elgbestanden vurderes som minkende med små/stabile skader på innmark. Skadene på skog er store i enkelte områder, men ellers små/stabile.

Forvaltning: Kommunen ønsker at stammen stabiliseres med et uttak på 150-180 dyr ut i fra tilgjengelig vinterbeite. Det er nettopp gjennomført en sterk reduksjon av stammen i kommunen. Det må foretas justeringer de kommende 2-3 år. Det er en litt for ung stamme i Ringebu i forhold til ønske om høy produktivitet og stabilitet - gj.snittalderen kan økes noe. Kjønnfordelingen er tilfredsstillende. For å nå disse målsettingene vil kommunen legge vekt på et høyt uttak av kalv og ungdyr, min 60 %, et lite uttak av eldre ku, maks 10-12%. Dette gjennomføres via årlige avskytingsavtaler med jaktlagene. Det vil bli en total gjennomgang av driftsplaner i 1998.

Antall vald: 7 - antall driftsplaner: 2. Ringebu har kort erfaring med driftsplaner. Det brukes 150 kg vektgrense i driftsplanområdene. Det er aktuelt at to eller flere av eksisterende vald samarbeider om forvaltningen i driftsplanområder. Kommunen vil ved veiledning arbeide for driftsplanlegging. Gjennom dette vil en sannsynligvis se behovet for færre vald. Kommunen har gradvis arbeidet med å få til avskytingsavtaler og i 1995 var dette etablert over hele kommunen. Det er operert med høye fridyrskvoter for å få rettighetshaverne til å ta ansvar. Samarbeidet om avskytingsavtaler og felles målsettinger vil etterhvert danne grunnlag for flere driftsplanområder. Ringebu kan ha et vist trekk fra Øyer vinterstid. Det arbeides med kartlegging av omfanget av dette trekket. Det kan på bakgrunn av dette være aktuelt med et tettere samarbeid med Øyer framover. Elgen vandrer mellom områdene vest for Lågen til områder i Sør-Fron og kanskje lengre. Det vil også være aktuelt å samarbeide over grensene i dette området. Omfanget og tidspunkt for trekk her må kartlegges

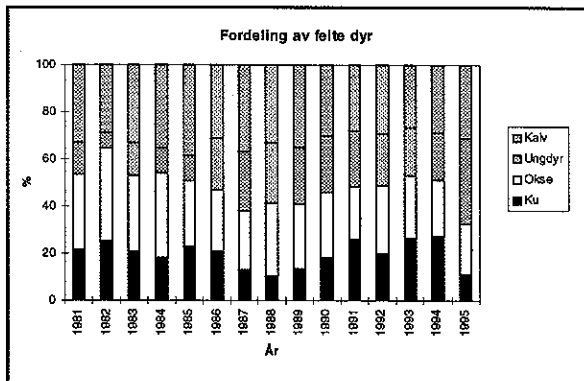

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Ringebu.

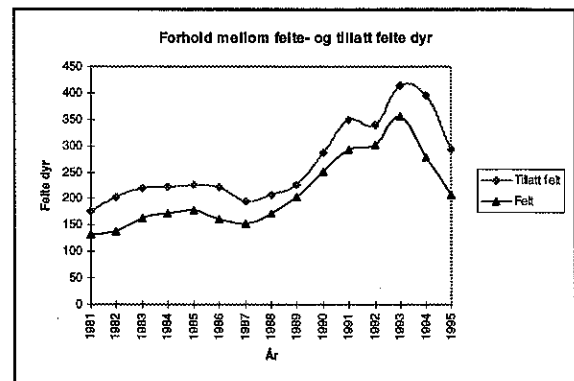

Fig 2. Avskyting i forhold til tildelt 1981-95

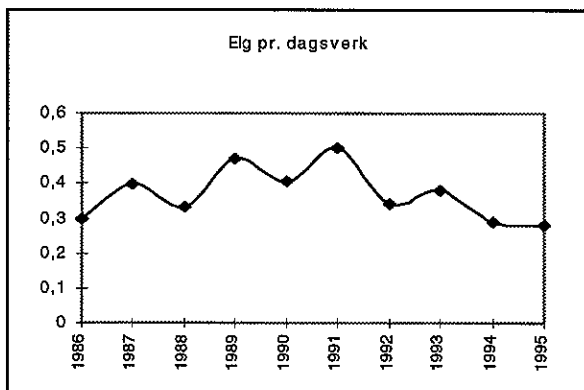

Fig 3. Sett elg-observasjoner i Ringebu 1981-95

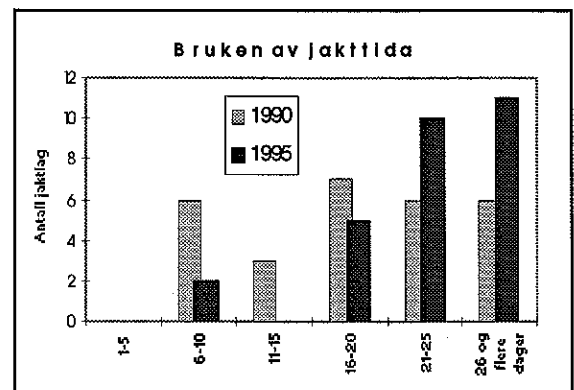

Fig 4. Bruken av a i Ringebu 1990 og -95.

ØYER

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Utvalg for plan og utvikling med skogbrukssjefen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener bestanden er stabil til svakt minkende. Skadene på innmark er små/stabile. Skadene på skog er store enkelte steder og er stabile. Vinterbeitetaksering er ikke gjennomført.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgstammen bør være som i dag, kanskje minke noe. Det er ikke ønskelig med noen endring i kjønnsforholdet. Det er ikke nevnt noen tiltak i forhold til målene.

Antall vald: 22 - antall driftsplaner: 2. Bra erfaringer med driftsplaner. Kommunen har ingen planer om færre vald og driftsplanområder. Det er ikke behov for noe økt samarbeid med nabokommuner.

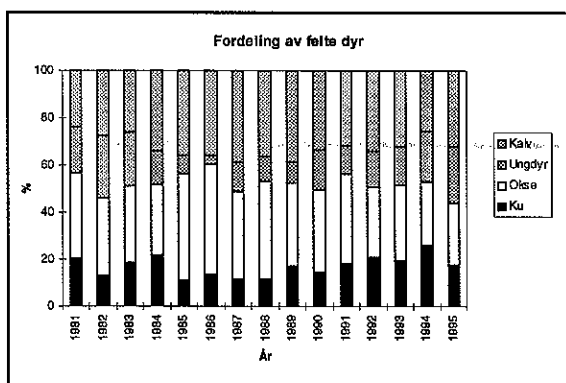

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i 1981-95

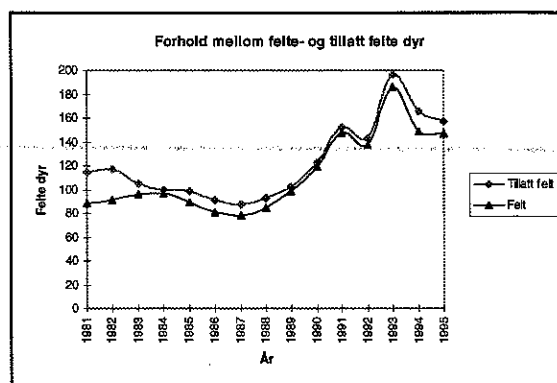

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

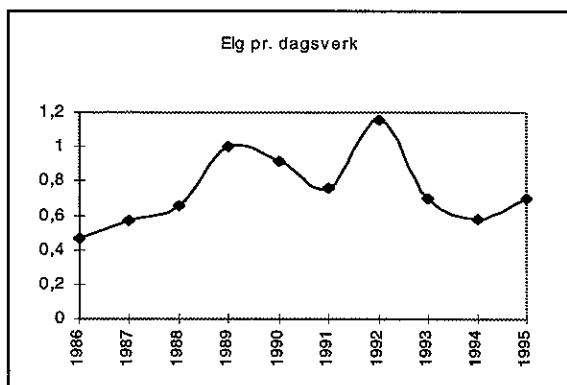

Fig 3. Nivå og utvikling i sett elg-observasjoner under jakta i Øyer 1986-95.

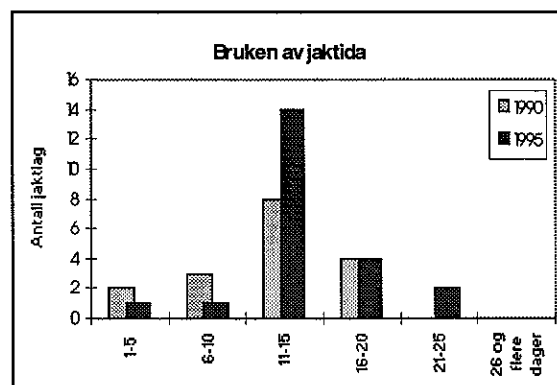

Fig 4. Bruken av a i Øyer i 1990 (17 jaktlag) og i 1995 (22 jaktlag).

GAUSDAL

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Planutvalget, i kommunen med miljøvernlederen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen vurderer elgstammen å være stabil. Skadene på skog og innmark er små/stabile. Det er gjennomført vinterbeitetaksering i Dokkfaret i 1995. Resultatene er under bearbeiding.

Forvaltning: Kommunen ønsker at stammen skal være som i dag evt med en liten nedgang. Det legges ikke opp til å endre kjønnsforholdet i stammen, med unntak av å øke okseandelen noe. For å nå målene vil kommunen ha avskyting tvers gjennom stammen, ha høy andel kalv/ungdyr i avskytinga og følge opp driftsplanene.

Antall vald: 3 - antall driftsplaner: 3. Kommunen har svært positive erfaringer med driftsplaner. De har ført til mer engasjerte grunneiere og bedre samarbeid generelt. Det benyttes vektgrense på 150 kg i kommunen. Erfaringene med denne er positiv. Det har ført til jevnere kjønnsfordeling av åringsdyrene. I Vestfjellet er en relativt stor andel av kyrne under 150 kg.

Det er ikke aktuelt med færre vald eller driftplaner i kommunen. Det er behov for økt samarbeid med Nordre Land, Nord-Aurdal og Østre-Slidle. Avskytingen her synes å være for liten.

Annet: Kommunen mener det er viktig å få FDE og Dokksfloy elgregion til å fungere. Mer utjevning av stammen er nødvendig for å redusere vinterskadene i Murudalen.

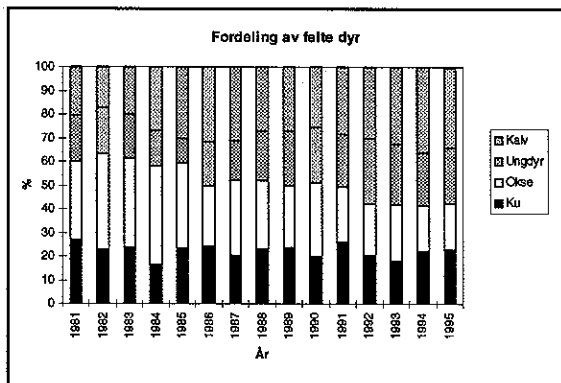

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Gausdal 1981-95

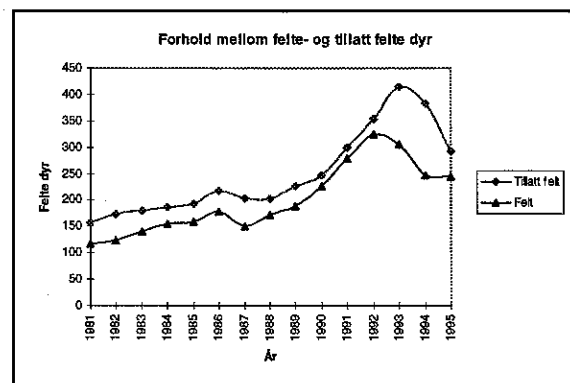

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt i 1981-95.

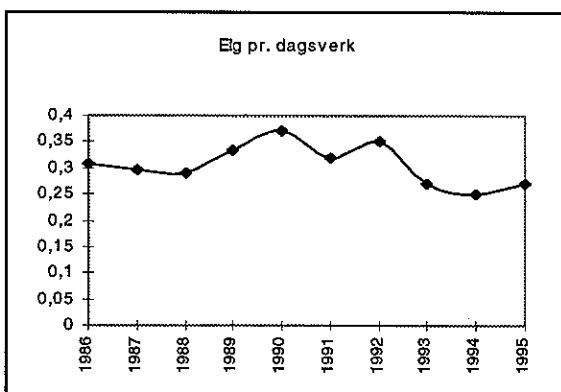

Fig 3. Nivå og utvikling i sett elg-observasjoner jaktlag og under jakta i Gausdal 1986-95.

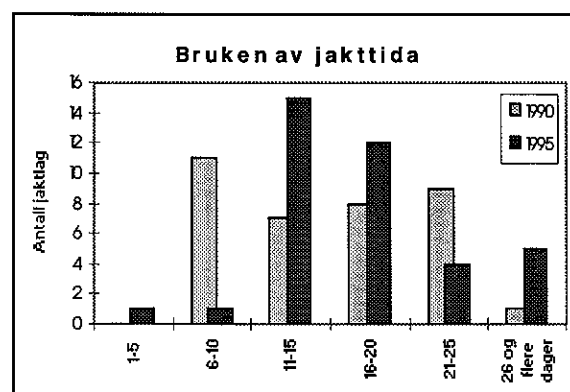

Fig 4. Bruken av jakttida i Gausdal i 1990 (36 i 1995 (38 jaktlag).

ØSTRE TOTEN

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er foreløpig uavklart i kommunen. Tidligere viltneemnd tar seg av de faglige og praktiske oppgavene. Skogbrukssjefen er sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommuner vurderer elgbestanden som stabil. Skadene på innmark er små/minkende og skogskadene er små/stabile. Det er ikke gjennomført noe vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at stammen nede i bygda skal være som i dag. På Totenåsen der minstearealet er større kan stammen øke. For å nå denne målsettingen vil kommunen legge større ansvar på grunneierne via driftsplanområder.

Antall vald: 6 - antall driftsplaner: 1. Kommunen har hatt driftsplaner bare ett år, men erfaringen er god. Det er 150 kg vektgrense i driftsplanområdet.

Det arbeides nå med å få to driftsplanområder som dekker hele kommunen. Det er behov for økt samarbeid med Vestre Toten.

Annet: Kommunen ligger på grensa mellom to elgmråder. Deler av elgen på Totenåsen har tilhørighet delvis til Romeriket/Hurdal. Noe av elgen trekker muligens mot Dokkfløyfaret.

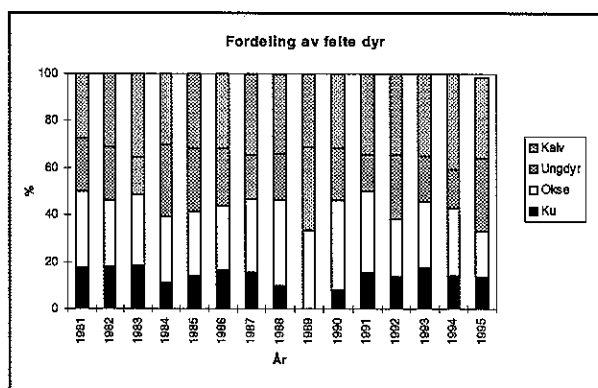

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Østre Toten 1981-95

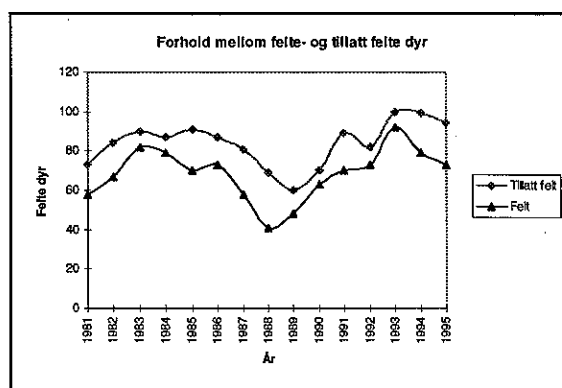

Fig 2. Avskytingen i antall dyr i forhold til tildelt i 1981-95.

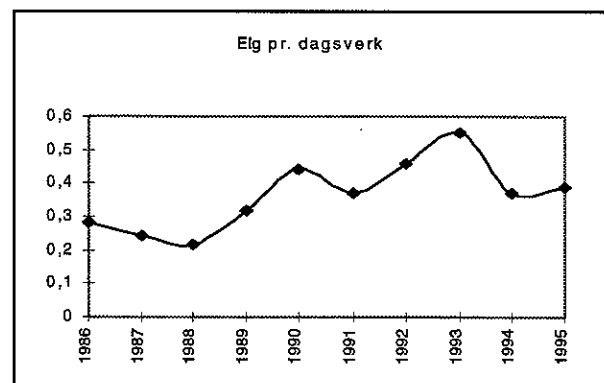

Fig 3. Nivå og utvikling i sett elg-observasjoner under jakta i Østre Toten 1986-95.

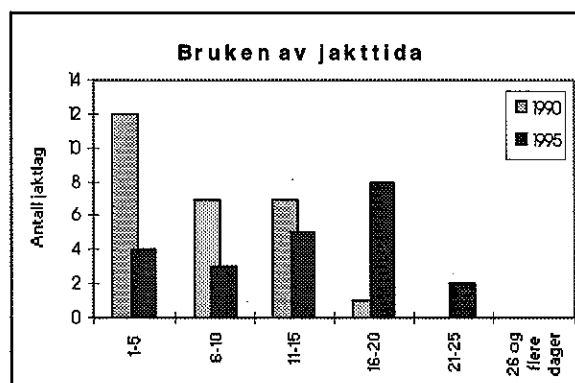

Fig 4. Bruken av jakttida i Østre Toten i 1990 og 1995 (22 jaktlag).

VESTRE TOTEN

Kommunal organisering: Viltforvaltningen i kommunen er lagt til Fagutvalget for teknisk drift og ressursforvaltning med skogbrukssjef som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgbestanden er stabil/minkende. Den varierer i ulike deler av kommunen. Skadene på innmark er små og minkende. Skadene på skog er stabile og relativt små men det er vanskelig å få opp furu og osp. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgstammen skal være på nivå som i dag og ønsker ingen endring i kjønns- og aldersstrukturen. For å nå målsettingen vil kommunen veilede grunneierlag og jaktledelse om avskytningspolitikk. Det skal legges vekt på å spare hunddyr, oksene vandrer mer og er vanskeligere å felle ved lokalt uttak.

Antall vald: 9 - antall driftsplaner: 0. Arbeidet med å få til driftsplaner er igangsatt. Det er etablert et samordningsorgan på grunneiersida. Det er ingen planer om å få færre vald i kommunen, men det skal arbeides for å få til felles driftsplan. Kommunen ønsker nærmere samarbeid med S. Land, Gran, Ø. Toten og Gjøvik. Det hadde vært ønskelig om alle studerte alders- og vektfordeling på felte dyr for å få bedre oversikt over utviklingen i stammen.

Annet: En hovedutfordring for kommunen blir fortsatt å ha et godt samarbeid med rettighetshaverne for å nå felles målsetting.

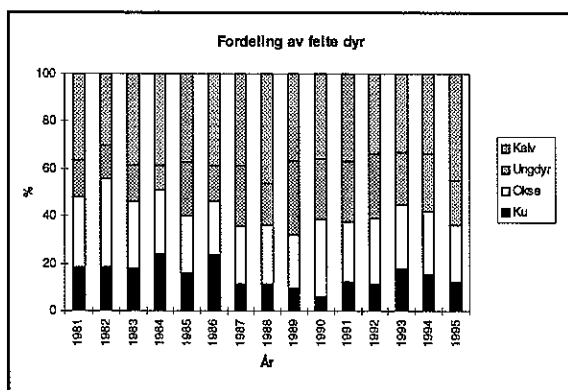

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Vestre Toten 1981-95

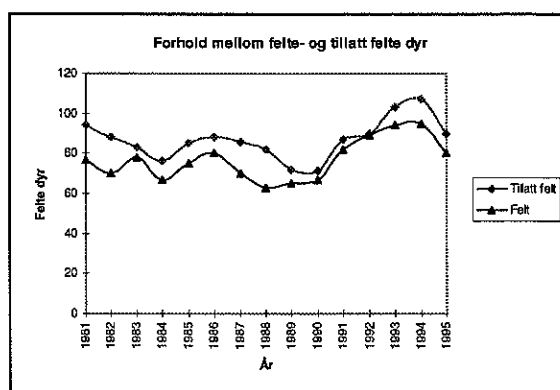

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

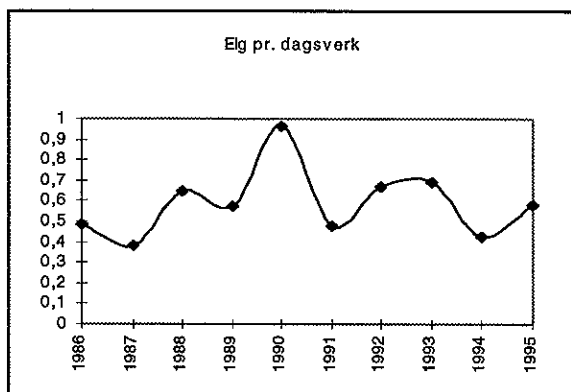

Fig 3. Nivå og utvikling i sett elg-observasjoner og under jakta i Vestre Toten 1986-95.

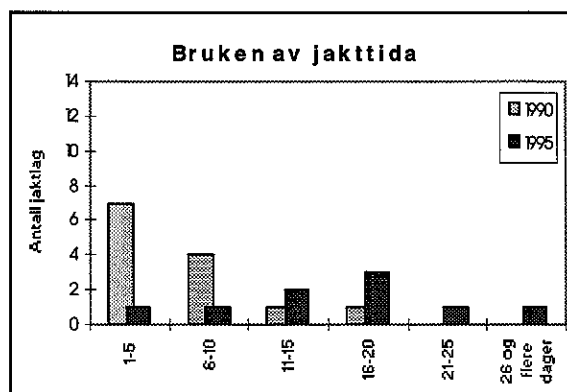

Fig 4. Bruken av jakttida i Vestre Toten i 1990 (13 jaktlag) og 1995 (9 jaktlag).

JEVNAKER

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til eget miljø- og ressursutvalg. Miljøvernkonsulenten innstiller til utvalget.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener at bestanden er økende i vestdelen av kommunen og stabil til minkende i øst. Skadene på innmark er store enkelte steder og er stabile til minkende. Skadene på skog er store i østlige vinterbeiteområder og er her stabilt til minkende. Skogskadene er økende i vest. Det er gjennomført vinterbeitetaksering i 1994 i østlige vinterbeiteområder. Takseringen viser 90% nedbeiting av furuforyngelse, 70% avbeiting av lauvtrær, 54% avbeiting i snitt. Dette er høyeste takserte avbeiting av furu som er registrert i Jevnaker.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgbestanden i kommunen skal minke. For å nå målsettingen vil kommunen ha fortsatt høy avskytning, gjennomføre beiterregistrering med jevne mellomrom, bedre bestandsestimaterne ved aldersbestemmelse og bruk av «sett elg». Kommunen ønsker å innføre melding om hogst etter skogloven og derved gi råd om skjøtselstiltak i vinterbeiteområder.

Antall vald: 7 - antall driftsplaner: 0. Kommunen vil arbeide for færre vald gjennom å oppmuntre grunneierne til bedre organisering. Kommunen ønsker tettere samarbeid med Fylkesmannens miljøvernnavdeling i Oslo og Akershus. Organiseringen og datainnsamlingen her bør også være forpliktende mot deler av Jevnaker.

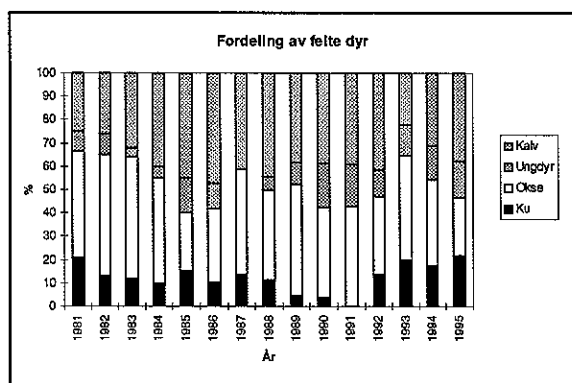

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Jevnaker 1981-95

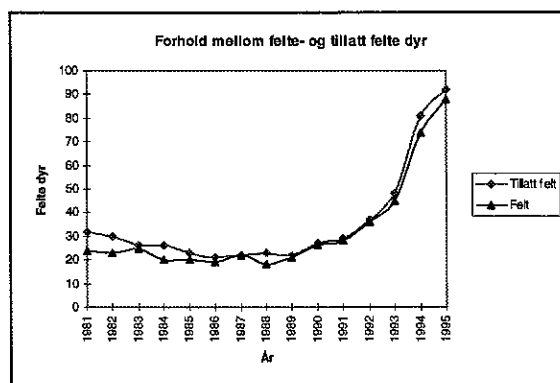

Fig 2. Avskytning i antall dyr i forhold til tildelt i 1981-95.

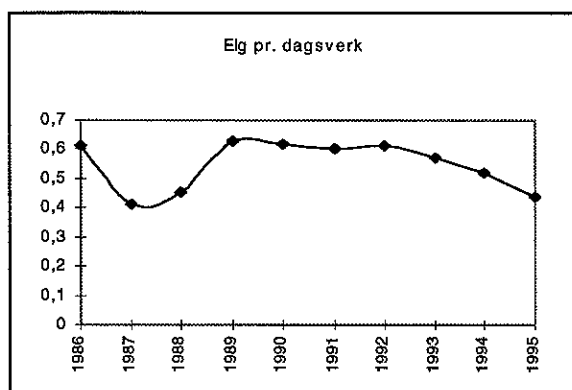

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Jevnaker 1986-95.

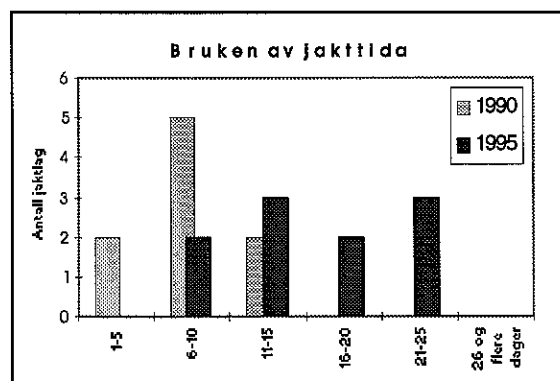

Fig 4. Bruken av jakttida i Jevnaker i 1990 (9 jaktlag) og i 1995 (10 jaktlag).

LUNNER

Kommunal organisering: Viltnemnd med skogbrukskonsulent som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgbestanden er stabil el minkende. Skadene på innmark er stabilt små. Skadene på skog er derimot stabilt store. Det er ikke gjennomført beitetaksering i løpet av de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgstammen skal være på nivå som i dag og ønsker ingen endring i kjønns- og aldersstrukturen i stammen. For å nå målsettingen vil kommunen vurdere løpende resultater av gitte kvotetildelinger. Linjetaksering for beiterregistrering er nevnt som et aktuelt tiltak.

Antall vald: 2 - driftsplaner: 1. For tidlig å si noe om erfaringer med driftsplaner. For framtidige driftsplaner vil det være aktuelt å stresser differensiert forvaltning innen vald. Dagens vald er hensiktsmessig. Ca. 90 % av tildelte fellingstillatelser blir innløst. Vektgrense benyttes, og er 150 kg i Lunner Allmenning. Voksne dyr klassifiseres som ungdyr under 150 kg. Ungdyr klassifiseres som ungdyr uavhengig av vekt.

Kommunen ønsker økt samarbeid med Gran og Jevnaker om kvoter og hensyn til skogbruksinteresser. Tilsvarende for Oslo og Akerhus.

Annet: Kommunen peker på problemene med å ha tilstrekkelig god oversikt over bestandstørrelse og balansere dette i forhold til beiteskader i skog. Tiltak er vanskelig da elgbestanden ser ut til å variere mye i størrelse.

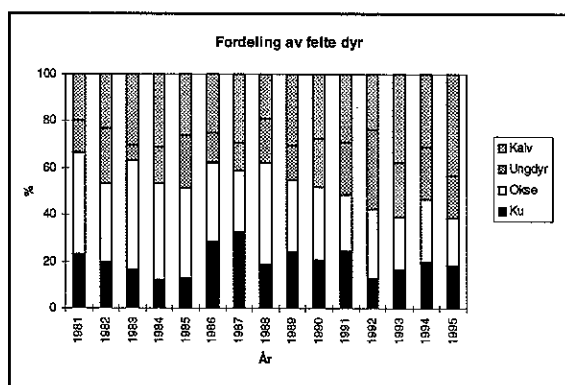

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Lunner 1981-95.

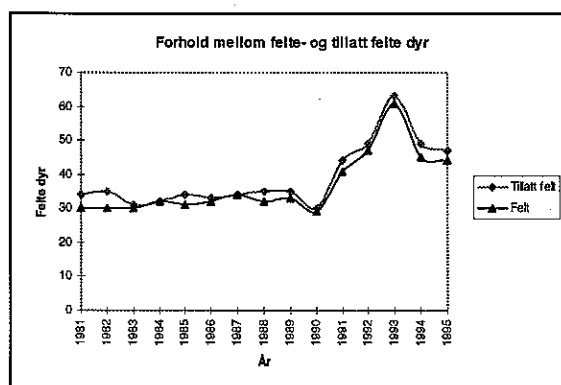

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

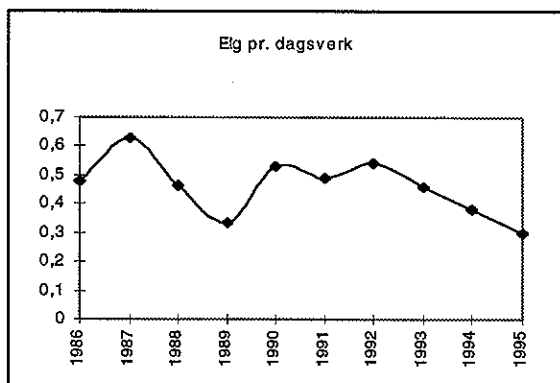

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Lunner.

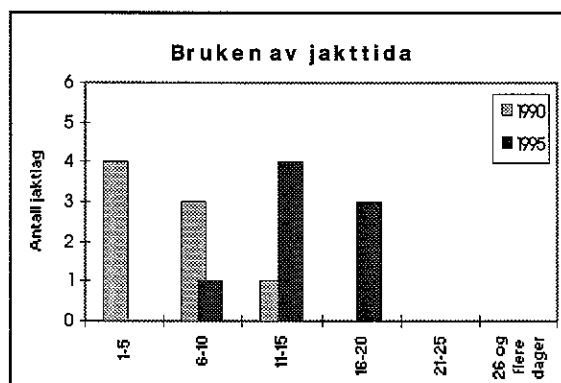

Fig 4. Bruken av jakttida i Lunner i 1990 (8 jaktlag) og i 1995 (9 jaktlag).

GRAN

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Utval for kultur, miljø, og næring, med Samordningsrådet for vilt og fiske som rådgivende organ. Miljøvernkonsulent og skogbrukssjef har delt ansvar i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgstammen er økende. Det er få meldinger om skader på innmark. Beiteskader på skog er store i deler av kommunen og er økende. Det er ikke gjennomført systematiske beiterregistreringer men skadeomfanget er registrert på de mest belastede områdene. Inst. for Skogfag/NLH arbeider med de økonomiske konsekvensene ved beiteskadene.

Forvaltning: Kommunen ønsker at stammen skal minke. Tildelingen i -95 la opp til en reduksjon i deler av kommunen. Kommunen ønsker ikke vesentlige endringer i kjønnsforholdet i bestanden. For å nå målsettingen vil kommunen senke minstestarealet fra 4000 til 2600 daa.

Antall vald: 16 - antall driftsplaner: 4. Kommunen har gode erfaringer med driftsplaner, men de kan gjøre forvaltningen noe «stiv» ved behov for endringer i bestandsstørrelse. Det benyttes ikke vektgrense i Gran. Det er igang en prosess for å få færre vald i kommunen. I samarbeid med Kontaktutvalget for skogbruk har en motivert grunneierne til å etablere 3 driftsplanområder/storvald i kommunen. Gran er med i Randsfjord Vest Elgregion.

Annet: En utfordring for i Gran er å få en systematisering av data for bestandsutvikling for elgen, beitepotensiale og skadeomfanget. Et sentralt spørsmål er hvilket nivå en må ned på for at beiteressursene skal bygge seg opp igjen og hvor lenge en må ha redusert elgbestand.

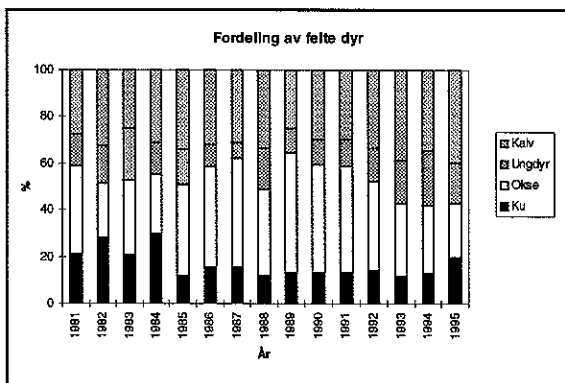

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Gran 1981-95.

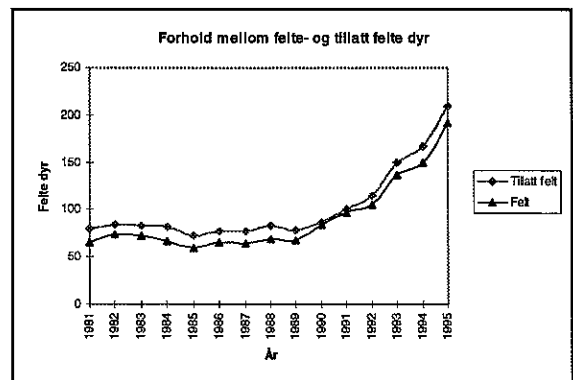

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

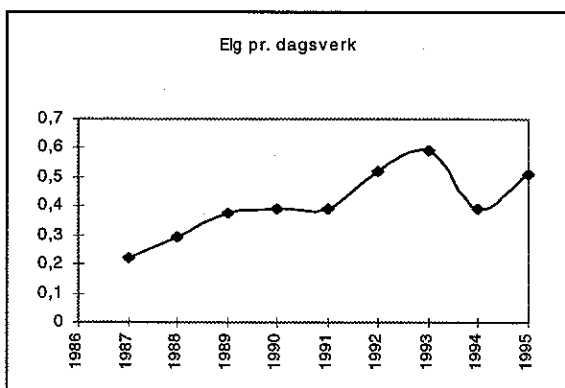

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Gran 1986-95.

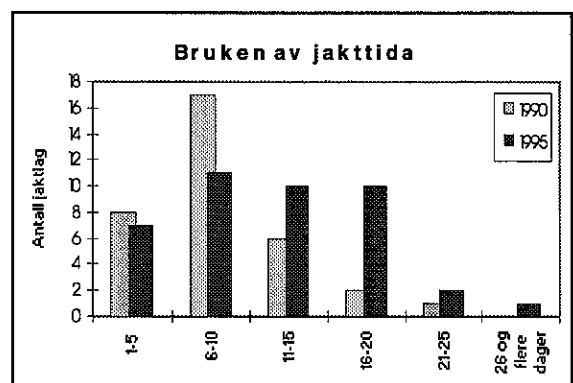

Fig 4. Bruken av jakttida i Gran i 1990 (34 jaktlag) og i 1995 (41 jaktlag).

SØNDRE LAND

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Utmarks- og landbruksnemnd med miljøvernkonsulent og tidligere viltneemdsekretær som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgbestanden er svakt minkende. Skadene på innmark er stabilt små. Det er store skader på skog i kommunen, dette er mest eldre skader. Det er ikke gjennomført beitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgstammen skal reduseres. Kommunen ønsker en kontrollert reduksjon hunndyr i bestanden og en stabilisering av andelen av hanndyr over 2 år. For å nå denne målsettingen vil kommunen fortsette å skyte mye elg og fortsatt mer enn 15% voksen ku.

Antall vald: 8 - driftsplaner: 4. Driftsplanene vurderes som for generelle og sier lite om beitegrunnlag, optimal stamme mv. Det utarbeides nye driftsplaner for 1996-98 for store deler av kommunen. Det arbeides for å gjøre driftsplanene bedre og mer konkrete. Det er ikke planer om å få færre vald og flere driftsplaner i kommunen. Det er benyttet vektgrense i ett grunneierlag; 150 kg for dyr 2 ½ år og eldre. Positiv erfaring med vektgrense på bakgrunn av 1 års jakt.

Kommunen er tilsluttet et regionsamarbeid mot vest, dette skal befestes som samarbeidsorgan. Økt samarbeid med Gjøvik og Nordre Land i nordøst er ønskelig.

Annet: Utfordringene for Søndre Land er å stabilisere en stamme tilpasset beitet over tid, styrke samarbeidet rettighetshavere, kommune og fylkesmann, øke deltagelsen i forvaltningen fra rettighetshaverne, samt oppfølging av «Hjortevilt mot år 2000».

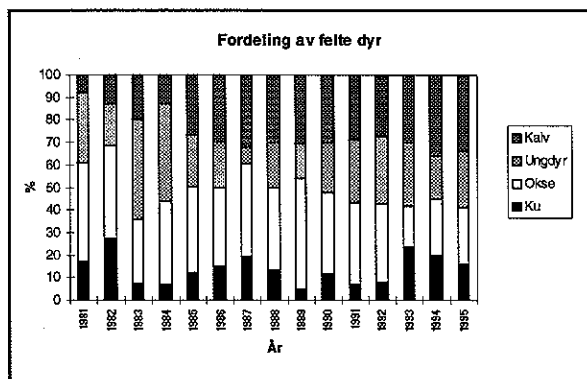

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Søndre Land 1981-95.

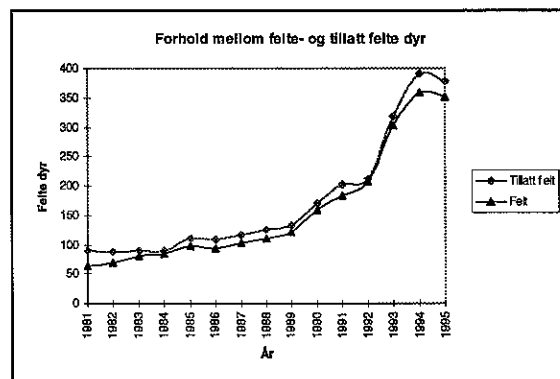

Fig 2. Avskytning i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

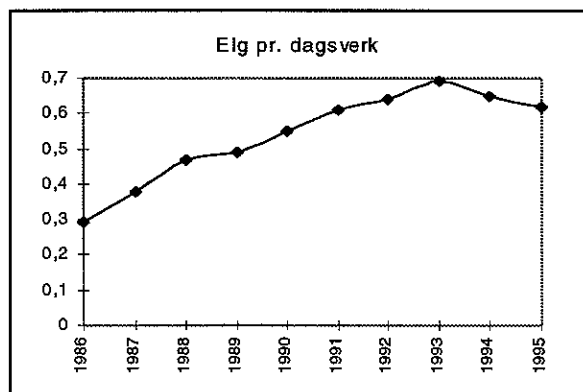

Fig 3: Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Søndre Land 1986-95.

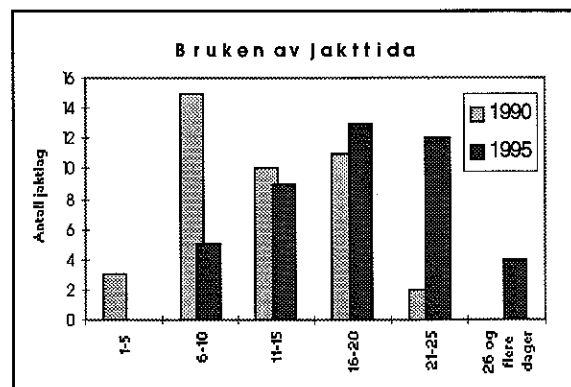

Fig 4. Bruken av jakttida i Søndre Land 1990 (41 jaktlag) og i 1995 (43 jaktlag).

NORDRE LAND

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Vilt- og innlandsfiskeremnda med miljøvernlederen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen vurderer elgbestanden som økende sør for Etna, ellers er den minkende. Skadene på innmark er små og minkende. Skadene på skog kan lokalt være store, men kommunen sett under ett stabilt små. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen mener stammen må reduseres sør for Etna, men resten av kommunen bør den være som i dag. For å nå denne målsettingen vil kommunen følge nøye opp avskytingen og holde drøftingsmøter med rettighetshaverne.

Antall vald: 20 - antall driftsplaner: 2. Driftsplaner er forholdsvis nytt i kommunen, men de kan forbedres ved at tiltakssida vektlegges mer i driftsplanene. Det benyttes ikke vektgrense i kommunen. Kommunen ønsker og motivere til flere driftsplanområder gjennom møter og kursvirksomhet. Nordre Land ønsker økt samarbeid særlig med kommunene i sør, Sør-Aurdal, Søndre Land, Gran, Jevnaker og Ringerike. Mot nord samarbeides det i Dokksfløy elgregion.

Annet: Kommunen peker spesielt på viktigheten av å finne riktig avskyting på antall, alder og kjønn, sett i forhold til en bærekraftig forvaltning av elgstammen i framtida.

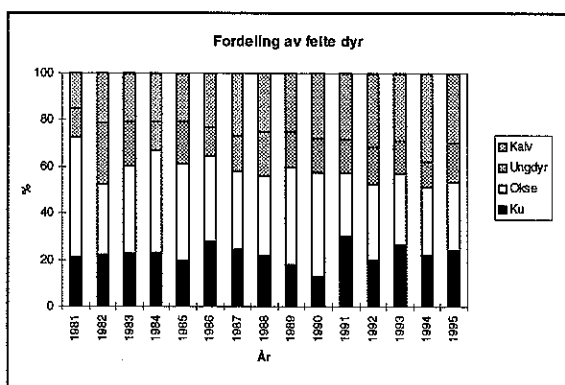

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Nordre Land 1981-95.

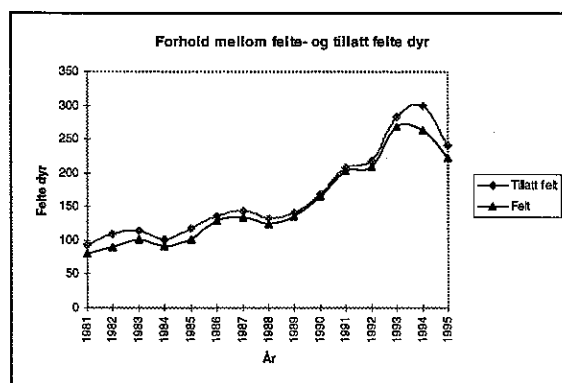

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt i 1981-95.

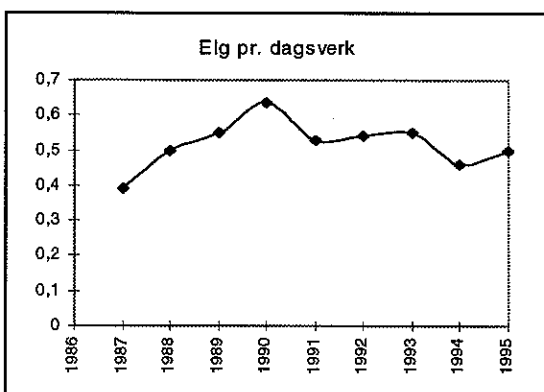

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg observasjoner i Nordre Land 1986-95.

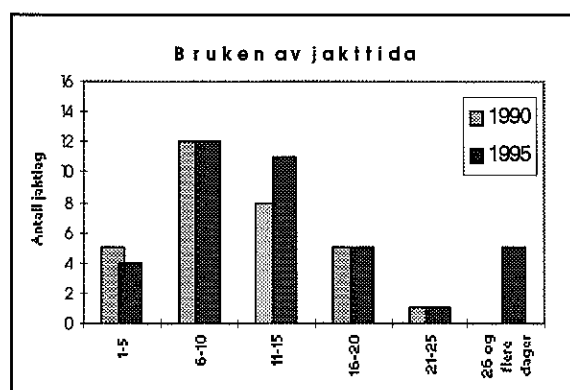

Fig 4. Bruken av jakttida i Nordre Land 1990 (32 jaktlag) og i 1995 (38 jaktlag).

SØR-AURDAL

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Utviklingskomitèen med miljøvernrådsgiveren som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener at bestanden er minkende. Skadene på innmark er fraværende i Sør-Aurdal, men det er store og stedvis økende beiteskader på skog. Det ble gjennomført vinterbeitetaksering høsten -94 i sørdelen av kommunen (Buvass/Øyvassfaret). Resultatet av takseringen viser at det er et misforhold mellom bestand og vinterbeitetilbud.

Forvaltning: Kommunen ønsker at bestanden skal minke. Det er videre ønskelig med et jevnere kjønnsuttak. For å nå målsettingen vil kommunen videreføre info/opplæring blant rettighetshaverne, der det vil bli lagt vekt på å gi økt forståelse for et jevnere kjønnsuttak, felling av skrapdyr, sikre en stor andel av kalv og ungdyr i uttaket og sikre produksjonsdyr, samt vinne aksept for at stammen må reduseres for å bringe den i balanse med beitegrunlaget. Det må opprettholdes et høyt beskatningstrykk og kunnskapen om stammen må bedres.

Antall vald: 19 - antall driftsplaner: 2 Det er generelt lite kunnskaper om hva driftsplaner er og gevinsten en oppnår. Skal driftsplaner ha noen hensikt bør områdets avgrensing vurderes nøye. Driftsplaner fungerer dårlig mht. gjennomføring av tiltak. Store vald kan forvaltningsmessig fungere like bra som driftsplaner med dagens kunnskaper om driftsplaner blant rettighetshaverne. Kommende driftsplaner kan forbedres ved å fastsette konkrete målbare målsettinger. Vektgrense benyttes ikke. Kommunen vil redusere antall vald der det ligger til rette for det. Det er ingen planer om flere driftsplanområder. **Annet:** Søndre Land ønsker økt samarbeide med nabokommunene.

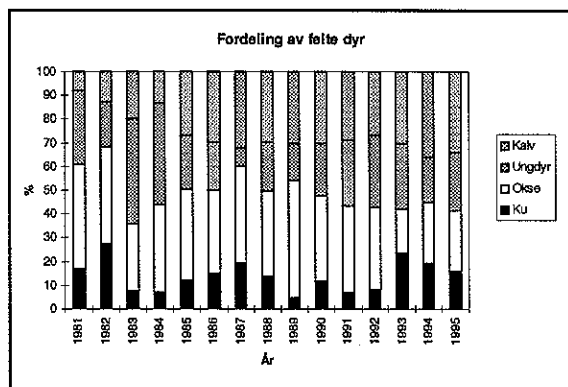

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Sør-Aurdal 1981-95.

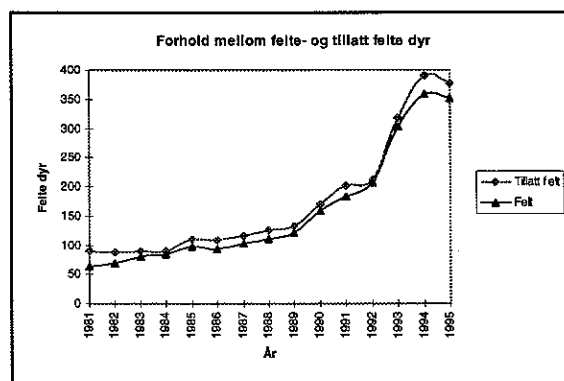

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

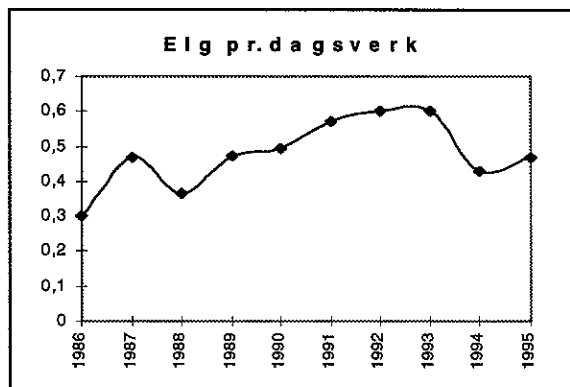

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elgobservasjoner i Sør-Aurdal 1987-95.

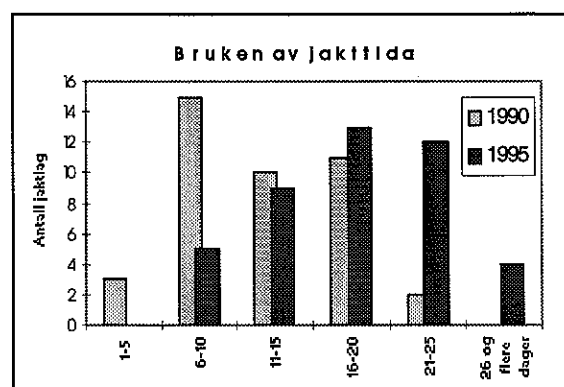

Fig 4. Bruken av jakttida i Sør-Aurdal i 1990 (41 jaktlag) og i 1995 (43 jaktlag).

ETNEDAL

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for miljø og landbruk med miljøvernssjefen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen vurderer elgstammen som økende men med en viss reduksjon i 94/95. Skadene på innmark er middels/stabile. Skadene på skog er store og er økende. Det er gjennomført vinterbeitetaksering i 1990.

Forvaltning: Kommunen mener bestanden bør reduseres noe. Målet er en produksjonsbestand som gir årlig uttak på 130-140 dyr. Kommunen ønsker å øke andelen av eldre dyr, særlig eldre hannedyr i bestanden. For å nå målsettingen vil kommunen fortsatt ha en høy totalkvote, øke uttak av kalv og ungdyr (min 55%), og iverksette tiltak for i større grad spare storokser og eldre hunddyr.

Antall vald: 16 - antall driftsplaner: 1. Det er kort erfaringsgrunnlag med driftsplaner, men tiltaksdelen er mangelfull, for lite konkrete mål i forhold til kalv/ungdyrandel og for dårlig organisering og deltagelse fra rettighetshaverne. Kommende driftsplaner må ha en bedre organisering av rettighetshavere samt at tiltaksdelen i planen må styrkes. Det benyttes vektgrense på 150 kg i kommunen. Det arbeides med å få noe færre vald i kommunen. Kommunen går inn for 3 driftsplanområder i hele kommunen. Etnedal vurderer samarbeidet med andre kommuner er tilfredsstillende bl.a. gjennom Regionalt miljøforum (Valdres).

Annet: For å videreutvikle elgforvaltningen i Etnedal peker kommunen spesielt på å bedre den formelle grunneierorganisasjonen og å stabilisere bestanden i forhold til tilgjengelige vinterbeiteressurser.

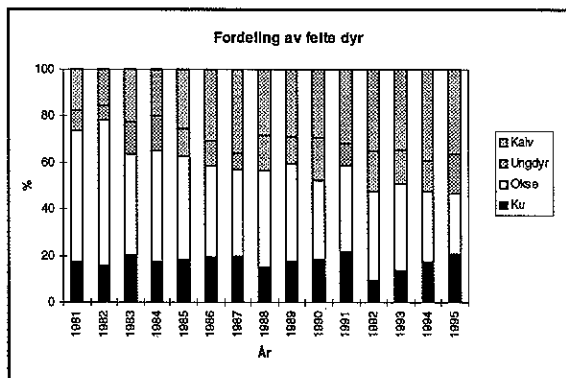

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Etnedal 1981-95.

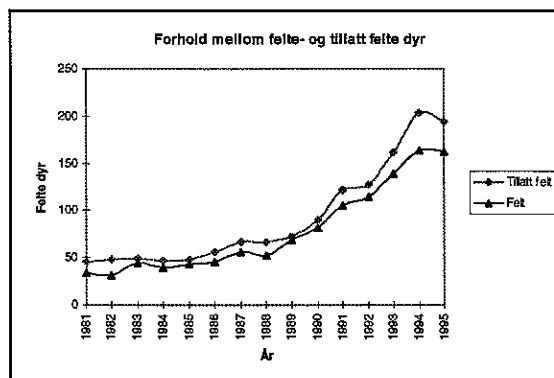

Fig 2. Avskyting i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

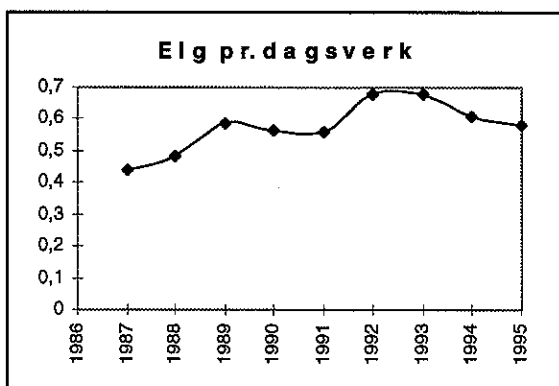

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Etnedal 1986-95.

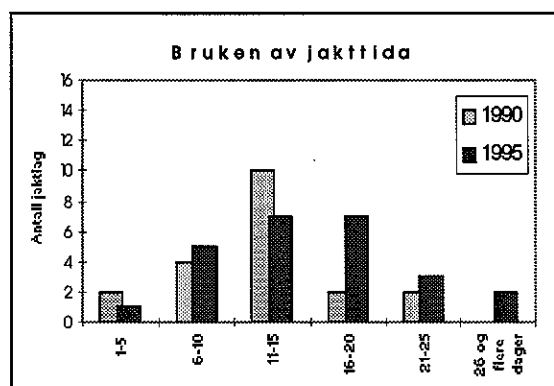

Fig 4. Bruken av jakttida i Etnedal i 1990 (20 jaktlag) og i 1995 (25 jaktlag).

NORD-AURDAL

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for plan og miljø, med miljøvernkonsulenten som sekretær i viltspørsmål.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgstammen er stabil. Beiteskader på innmark vurderes som små og stabile. Skadene på skog er stort sett små, men er store rundt Aurdalsfjorden. Skade omfanget på skog virker stabilt. Det er ikke gjennomført noen vinterbeiteregistrering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at elgbestanden skal minke. Det er ikke ønske om å endre kjønns- og aldersstrukturen i stammen. For å nå målsettingen vil kommunen unngå større endringer i kvoten de nærmeste åra og følge bestandsutviklingen nøye. Fordeling av uttaket vil bli opprettholdt (35% okse, 15% ku, 50% kalv)

Antall vald: 15 - antall driftsplaner: 1. Kommunen har grei erfaring med driftsplanen, men det er en tendens til at planen fungerer mer som en avansert avskytningsplan enn en forvaltningsplan. Forbedringspotensialet ligger i forhold til mer ansvarliggjøring av grunneier i forhold til selve forvaltningen av stammen. Det benyttes vektgrense, og den er på 150 kg. Kommunen tror denne grensa er for høy. Kommunen har ingen planer om å få færre vald eller driftsplanområder. Det er et visst behov for økt samarbeid, spes. med kommunene på Hallingdalsida ang trekkaktivitet ol.

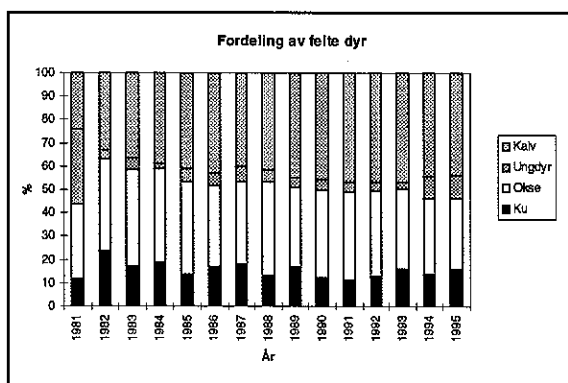

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Nord-Aurdal 1981-95

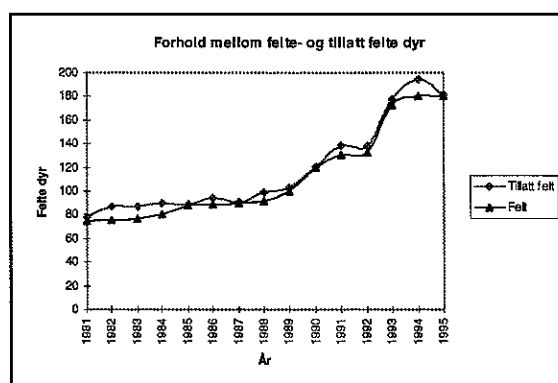

Fig 2. Avskytning i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

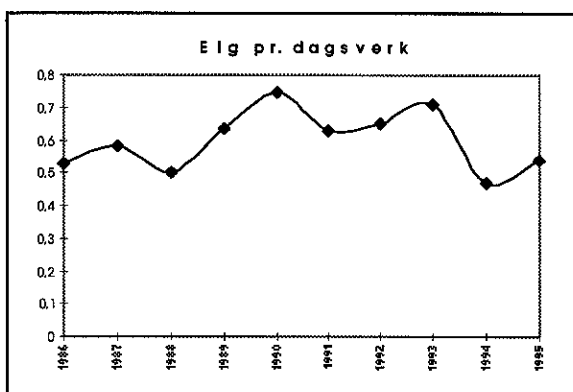

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg-observasjoner i Nord-Aurdal i 1981-95.

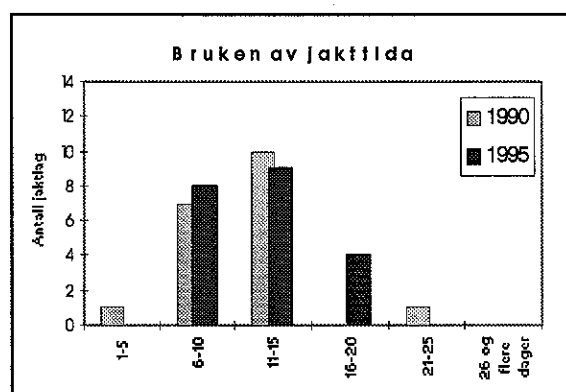

Fig 4. Bruken av jakttida i Nord-Aurdal i 1990 (19 jaktlag) og i 1995 (21 jaktlag).

VESTRE SLIDRE

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for landbruk og næring med skogbrukssjefen som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Etter mange år med økning i bestanden vurderer kommunen nå at stammen trolig er i nedgang. Skadene på innmark er like under tålegrensen og er minkende. Skadene på skog er stort sett små/stabile, men flekkvis store. Det er lite furuskog i kommunen, og denne er hardt belastet. Det er ikke gjennomført vinterbeitetaksering i kommunen de siste 5 år.

Forvaltning: Elgstammen er fortsatt for høy i forhold til hva en kan akseptere av skader på skog og innmark. Kjønnssammensetningen i bestanden er god, men det uttrykkes bekymring for at andelen av store okser kan bli for lav. For å nå målsettingene vil kommunen benytte seg av jegerens lokalkunnskap og observasjoner, samt gå igjennom avskytningsresultatene og sett elg-skjemaene.

Antall vald: 11 - antall driftsplaner: 0. Kommunen har ingen planer om å få færre vald. Dagens valdstruktur fungerer rimelig godt. Det vil bli arrangert grunneier- og jegermøter for å orientere om driftsplaner og de muligheter dette gir rettighetshaverne.

Vestre Slidre ønsker økt samarbeide med Nord-Aurdal, Øystre Slidre og Vang. Stammen i Valdres bør forvaltes under ett. Det bør gjennomføres fellesmøter for fastsetting av mål og tiltak.

Annet: Kommunen peker spesielt på at bestandstørrelsen avhenger av tilgangen på vinterbeite. Skogsdrift og ungskogpleie må samordnes i forhold til en optimal viltproduksjon, som reguleres i samsvar med tålegrense for skader på skog og innmark, slik at en samlet sett får den beste avkastningen for landbruksnæringen og rettighetshavere.

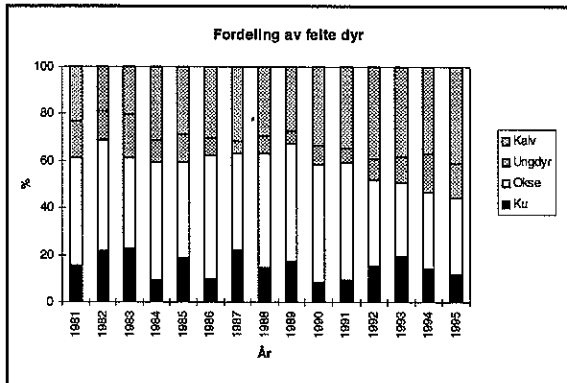

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Vestre Slidre 1981-95.

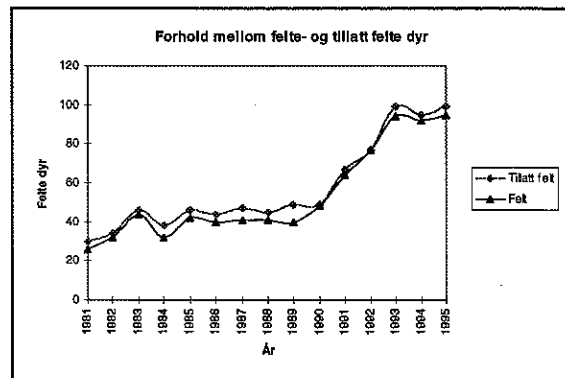

Fig 2. Avskytingen i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

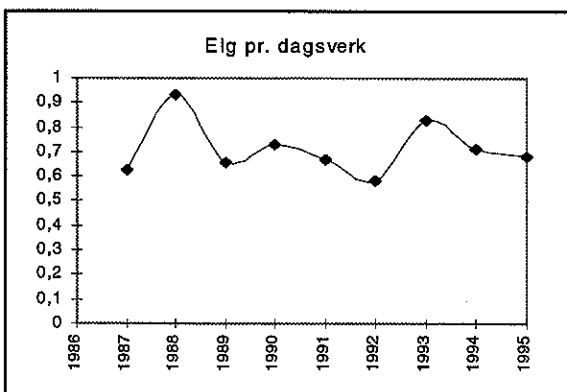

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg observasjoner i Vestre Slidre 1987-95.

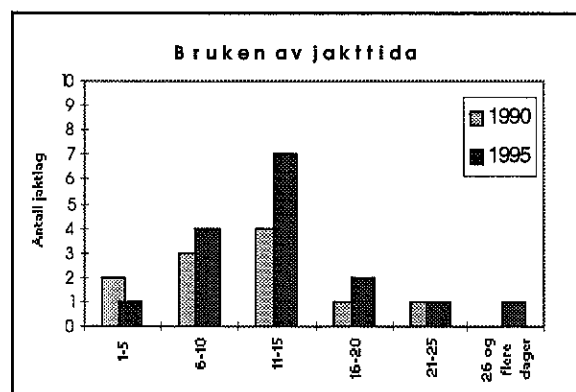

Fig 4. Bruken av jakttida i Vestre Slidre i 1990 (11 jaktlag) og i 1995 (16 jaktlag).

ØYSTRE SLIDRE

Kommunal organisering: Viltnemnda er fremdels viltforvaltningsansvarlig med skogbruksrådgiveren som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Kommunen mener elgbestanden er stabil/minkende. Skadene på innmark og skog er minkende og små. Det er ikke gjennomført beitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Kommunen ønsker at stammen skal være på nivå som i dag og har som mål å øke andelen av voksne hanndyr. For å nå målsettingen vil kommunen senke andelen av felte hanndyr over 2 ½ år fra maks 30 % til maks 20 % gjennom avskytningsavtaler. Jegerne oppfordres til å spare mellomstore hanndyr.

Antall vald: 1 - antall driftsplaner: 1. Kommunen har meget god erfaring med bruk av driftsplaner, ingen endringer vil skje i kommende planer.

Det benyttes vektgrense, dyr under 130 kg regnes som ungdyr. Kommunen har god erfaring med bruk av vektgrense.

Kommunen har ikke behov for økt samarbeid med andre kommuner utover det som skjer i Dokksfløy elgregion.

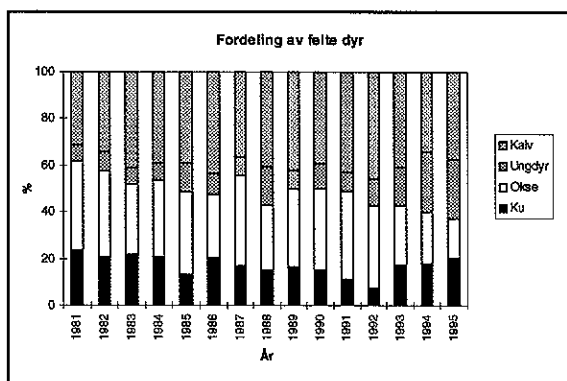

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytningen i Øystre Slidre 1981-95.

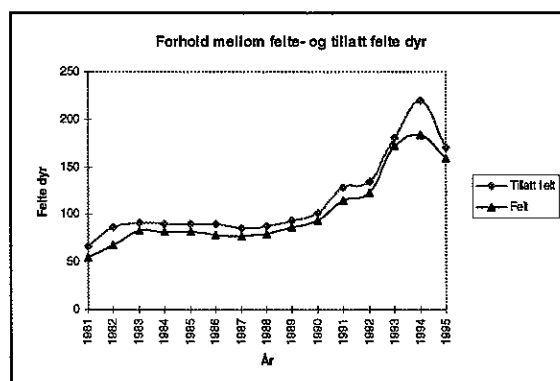

Fig 2. Avskytningen i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

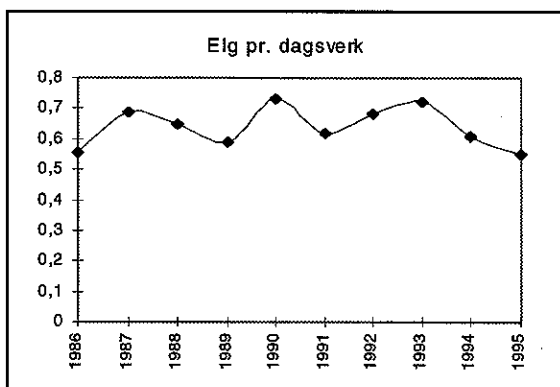

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg observasjoner i Øystre Slidre 1986-95.

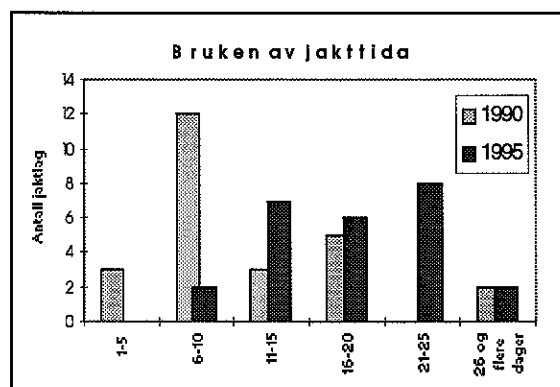

Fig 4. Bruken av jakttida i Øystre Slidre i 1990 (11 jaktlag) og i 1995 (16 jaktlag).

VANG

Kommunal organisering: Viltforvaltningen er lagt til Hovedutvalg for landbruk og annen næring med skogbruksrådgiveren som sekretær.

Bestand - skader - beiter: Etter mange års økning er trolig elgstammen i nedgang. Samlet sett er det små beiteskader på innmark, men det er store enkeltskader. Det er store beiteskader på skog i Vang og omfanget har holdt seg på et stabilt høyt nivå. Kommunen opplyser det er svært vanskelig å forynge furuskogen. Det er ikke utført noen vinterbeitetaksering de siste 5 år.

Forvaltning: Elgstammen for stor i forhold til det en kan akseptere av skogskader og kommunen vil gå inn for å redusere stammen til et nivå det skadene er på et rimelig nivå. Kjønn- og alderssammensetningen er bra, men det uttrykkes bekymring for at andelen av store okser er for liten.

Antall vald: 19 - antall driftsplaner: 0. Det foreligger ingen konkrete planer om sammenslåing av vald. I den grad eksisterende vald er villige til å gå med på sammenslåing med nabovald synes kommunen dette er positivt. Kommunen vil orientere eksisterende vald om driftsplanmodellen og de fordeler dette gir rettighetshaverne. Kommunen opplyser at grunneiernes interesse for kalvefelling ikke er av den aller største. Aktuelle kommuner for samarbeid er Østre- og Vestre Slidre. Stammen i dette området bør forvaltes ut i fra samme målsetting og med samme tiltak. Det bør gjennomføres fellesmøte for disse kommunene.

Annet: Kommunen peker spesielt på at bestandstørrelsen avhenger av tilgangen på vinterbeite. Skogsdrift og ungskogpleie må samordnes i forhold til en optimal viltproduksjon, som reguleres i samsvar med tålegrense for skader på skog og innmark, slik at en samlet sett får den beste avkastningen for landbruksnæringen og rettighetshavere.

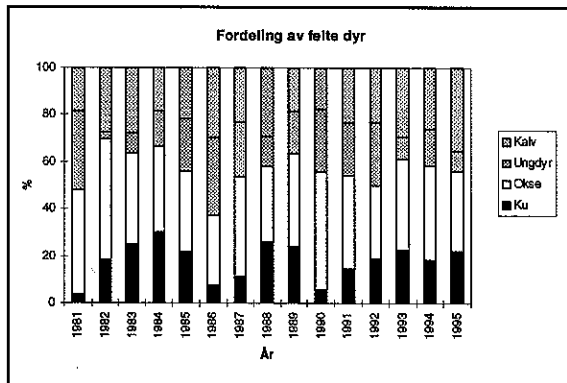

Fig 1. Prosentvis fordeling av avskytingen i Vang 1981-95.

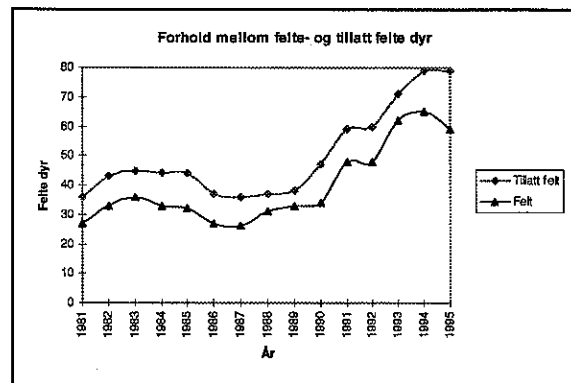

Fig 2. Avskytingen i antall dyr i forhold til tildelt 1981-95.

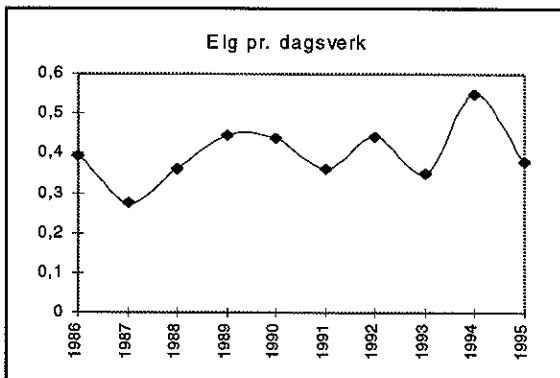

Fig 3. Nivå og utvikling av sett elg observasjoner i Vang 1986-95.

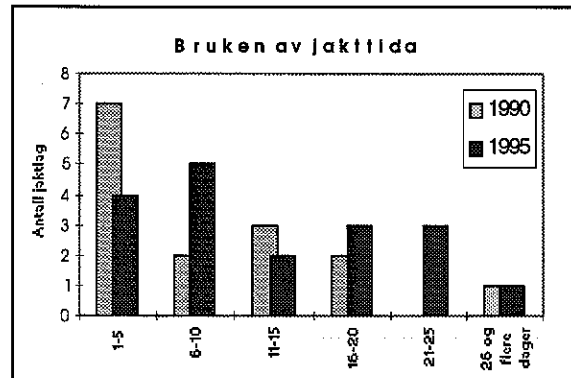

Fig 4. Bruken av jakttida i Vang i 1990 (15 jaktlag) og i 1995 (18 jaktlag).

8. LITTERATUR

Andersen, R. & Heim, M. 1992. Overvåkning hjortevilt - elg. Årsrapport Oppland 1992. NINA Oppdragsmelding 200:1-14.

Andersen, R. & Heim, M. 1992. Overvåkning hjortevilt - elg. Årsrapport Oppland 1993. NINA Oppdragsmelding 274:1-11.

Direktoratet for naturforvaltning. 1995. Forvaltning av hjortevilt mot år 2000. Handlingsplan. DN-rapport 1995-1. 79 s.

Heim, M. & Sæther, B.E. 1992. Overvåkning hjortevilt - elg. Årsrapport Oppland 1991. NINA Oppdragsmelding 119:1-15.

Histøl, T. & Hjeljord, O. 1995. Sørnorske elgbeiter, kvalitet og bæreevne - en vurdering av sørnorske elgbeiter ut i fra regionale variasjoner i slaktevekt, vegetasjon og klima. Norges Landbrukshøgskole. Viltrapport 1..53 s, + vedlegg.

Haagenrud, H. 1995. Elgjakt. Aschehoug, Oslo. 278 s.

Sæther, B-E., Solbraa, K., Sødal, D.P. & Hjeljord, O. 1992. Sluttrapport Elg - Skog - Samfunn. NINA forskningsrapport 28:1-153.

Vagstein, G. 1991 Elgforvaltningen i Oppland 1971-1990. Fylkesmannen i Oppland, Miljøvernavdelingen. Rapport nr. 10/91 45 s.

Vedlegg 1.

ELGFORVALTNINGEN I KOMMUNER I OPPLAND

Spørreundersøkelse - MVA 1996

Kommune.....

Skjemaet er besvart av

A. Kommunal organisering

1. Hvilket politisk organ er viltforvaltningsansvarlig i kommunen?

.....
.....

2. Hvem er sekretær i viltspørsmål?

.....

B. Bestand - skader - beiter

3. Er elgbestanden i kommunen økende, stabil eller minkende?

.....

4. a. Er skadene på innmark store/små?.....

b. Er skadene på innmark økende/stabile/minkende?.....

.....

5. a. Er skadene på skog store/små?.....

b. Er skadene på skog økende/stabile/minkende?.....

.....

6. a. Er det gjennomført vinterbeitetaksering i kommunen i de siste 5 år?
I så fall når og hvor.

.....
.....

b. Resultater av takseringen:

.....
.....

C. Forvaltning

7. Ønsker kommunen at elgstammen skal øke, være som idag eller minke?

.....
.....

8. Ønsker kommunen en endring i kjønns- og aldersstrukturen i stammen?

.....
.....

9. Hva vil kommunen gjøre for å nå målsettingen? (jf. 7. og 8.)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

D. Vald - driftsplaner

10. Antall vald i kommunen idag.....

11. a. Antall godkjente driftsplaner:

b. Erfaringer med driftsplaner generelt.....

.....

.....

.....

c. Forbedringsmuligheter ved neste generasjons driftsplaner:

.....

.....

12. a. Benyttes vektgrense?

b. Hva er den i kilo?.....

c. Erfaring med bruk av vektgrense.....

.....

.....

.....

.....

13. Hvilke planer har kommunen for å få færre vald?.....

.....

.....

14. Hvilke planer har kommunen for å få flere driftsplanområder?

.....

.....

.....

15. Løser rettighetshaverne inn de fellingstillatelser de får?

.....

.....

16. Har kommunen inntrykk av at alle dyr det blir betalt fellingsavgift for blir benyttet?

.....

.....

.....

17. Er det behov for økt samarbeid med nabokommuner i elgforvaltningen? Hvilke kommuner og hvilke forvaltningsoppgaver?

.....

.....

.....

18. Øvrige kommentarer til utfordringene i fremtidig elgforvaltning i kommunen(e)

.....

.....

.....

.....